

Beskyttelsesinteresser i det åbne land

December 2006

Beskyttelsesinteresser i det åbne land

Redaktion og grafisk tilrettelæggelse
Hovedstadens Udviklingsråd
Plan- og Erhvervsdivisionen

Forsidefoto: Kirstine Thoresen-Lassen
Fotos: Marie-Anne Weber og Kirstine Thoresen-Lassen, HUR
Flyfoto: Profil Luftfoto A/S

Udgivet December 2006 af
Hovedstadens Udviklingsråd
Gl. Køge Landevej 3
2500 Valby

Telefon 36 13 14 00
e-mail hur@hur.dk

Trykt hos Fihl-Jensen Grafisk Produktion

Oplag 1.000
Kort gengivet med
Kort- og Matrikelstyrelsens tilladelse
G13-00 Copyright

ISBN nr. 87-7971-193-6

Beskyttelsesinteresser i det åbne land

December 2006

Mads Lebech (C)
Borgmester og formand for
Hovedstadens Udviklingsråd

Hovedstadsområdet er det mest tætbefolkede område i Danmark. Her sker en omfattende byudvikling, og der er mange ønsker til anvendelsen af det åbne land. Hovedstadsområdet rummer mange smukke landskaber, vigtige levesteder for dyr og planter, markante geologiske former og værdifulde kulturmiljøer.

For at understøtte en fortsat bevarelse og forbedring af disse forhold har HUR i Regionplan 2005 udformet en vision om "et af verdens bedste rekreative landskaber". Visionen er konkretiseret ved udpegning og afgrænsning af fire kileforlængelser og en ny grøn ring, der tilsammen fordobler regionens rekreative arealer. Med Regionplan 2005 er hovedstadsregionens grønne struktur tilpasset byvæksten til gavn og glæde for os alle de kommende år.

Visionen lægger op til, at regionen skal have smukke landskaber og rekreative muligheder som kendemærke, da disse faktorer i stigende grad er forudsætning for at tiltrække og fastholde virksomheder og kvalificeret arbejdskraft.

Hvis regionens naturværdier forsvinder eller forringes af byggeri og tekniske anlæg, kan de sjældent genskabes. Derfor er det vigtigt at beskytte de særligt værdifulde landskaber, naturområder, geologiske former og kulturhistoriske helheder. Der er flere grunde til, at det er vigtigt at beskytte værdierne: For naturens skyld, for at give os selv oplevelsesmuligheder nu og i fremtiden, for at fastholde regionen som et attraktivt sted at bo samt for at give mulighed for fremtidig forskning og dermed forståelse af det sted vi bor, dets identitet og historie.

Med strukturreformens ikrafttræden 1. januar 2007 får kommunerne en fælles opgave i at bevare og videreudvikle hele fingerbystrukturen og ikke mindst den samlede grønne struktur.

Hovedstadsregionens grønne struktur er en særlig værdi, som vi bør værne om. Det er mit håb, at dette hæfte kan være med til at bibringe forståelse og interesse for værdierne i det åbne land. Lad derfor hæftet være en inspiration for politikere og planlæggere i kommunerne, som nu overtager planlægningen af det åbne land.

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'M. Lebech', with a stylized flourish at the end.

Mads Lebech
Borgmester (C) og formand for Hovedstadens Udviklingsråd

Indholdsfortegnelse

Introduktion	7
Landskab	8
Geologi.....	12
Kulturhistorie	17
Biologi	22
Lavbundsarealer	27
Kystnærhedszone og friluftsområder.....	30
Varetagelse af beskyttelsesinteresser	35
Data- og kortgrundlag	40
Eksempler på behandling af beskyttelsesinteresser	43
Eksempel 1: Golftræningsbane ved Gammel Ølstykke i Ølstykke Kommune.....	44
Eksempel 2: Skovrejsning ved Kildebrønde i Greve Kommune	46
Eksempel 3: Terrænændring ved Havelse Å i Skævinge Kommune.....	48
Eksempel 4: Landsbyafgrænsning for Søborg i Græsted-Gilleleje Kommune	50
Eksempel 5: Duemosevejs forlængelse i Farum og Birkerød Kommuner.....	52
Litteraturliste	54

Det åbne land rummer en lang række værdier i form af landskab, natur, geologi og kulturhistorie. Værdierne er vidt forskellige, og for den, der begiver sig ud i det åbne land, venter en lang række oplevelser, der er knyttet til værdierne.

Et eksempel kan være en tur langs skovbrynet med den tætte og grønne skov afgrænset af et stendige på den ene side af stien og en eng med græssende dyr på den anden side. En tur, der rummer flere oplevelser: To forskellige landskaber, skoven og engen, afgrænset af et kulturhistorisk element – stendiget og flere levesteder for dyr og planter på den fugtige eng og i den mørke skov.

Når det overhovedet er nødvendigt at have fokus på beskyttelse af værdierne i det åbne land, er det blandt andet, fordi Hovedstadsregionen er en storbyregion med et stort pres på at anvende de åbne arealer til forskellige byformål. Store arealer bruges fortsat til en eller anden form for landbrug. Men der er en stadig stigende efterspørgsel på arealer til byvækst, til boliger og erhverv og til tekniske anlæg som veje og forsyningsanlæg. Desuden bruger vi det åbne land i fritiden til en lang række aktiviteter, der kræver arealer, f.eks. golfbaner, ridehaller og motocrossbaner.

For at imødegå presset på det åbne land er det nødvendigt at udpege områder i regionen, hvor beskyttelse af de landskabelige, biologiske, kulturhistoriske og geologiske værdier prioriteres højt. Dels for at beskytte og bevare værdierne i de enkelte områder, dels fordi områderne indeholder store oplevelsesmuligheder.

Samtidig har adgangen til grønne områder en gavnlig effekt for Hovedstadsregionen, kommunerne og den enkelte borger. Undersøgelserne viser blandt andet, at befolkningens fysiske og mentale sundhedstilstand er bedre, hvis der er adgang til grønne områder. Desuden kan nærheden til grønne områder bidrage positivt til et områdes økonomiske udvikling, fordi boligområder, der ligger tæt ved grønne områder, generelt betragtes som mere attraktive end andre områder.

Virksomheder efterspørger også i et vist omfang nærhed til grønne områder, men de efterspørger i særlig grad de attraktive veluddannede medarbejdere, der tiltrækkes af grønne områder.

Det er karakteristisk for værdierne i det åbne land, at de ofte strækker sig over administrative grænser. Det giver en ekstra udfordring for planlægningen i fremtiden, når kommunerne overtager opgaven. For at kunne varetage beskyttelsesinteresserne optimalt bør de enkelte kommuner samarbejde med nabokommunerne, så der fortsat sker en sammenhængende planlægning af beskyttelsesinteresserne.

Dette hæfte er skrevet til planlæggere, administratorer og politikere, der står overfor at overtage ansvaret for det åbne lands planlægning. Formålet med hæftet er at give en indsigt i og forståelse for beskyttelsesinteresserne for landskab, kulturhistorie, geologi, biologi og lavbund.

Det er håbet, at hæftet kan inspirere planlæggere og politikere til at gå i gang med emnet beskyttelsesinteresser i det åbne land.

Vejledningen er bygget op i to dele. Den første del er en gennemgang af beskyttelsesinteresserne. Derudover er der et kapitel, der beskriver retningslinjerne for beskyttelsesområderne i Regionplan 2005 samt beskyttelsesområdenes sårbarhed, og hvorledes man i planlægningen kan tage hensyn til dem.

Hæftets anden del består af en række konkrete eksempler på sagstyper, hvori der indgår beskyttelsesinteresser. I eksemplerne bliver det beskrevet, hvordan der kan tages hensyn til beskyttelsesinteresserne i forbindelse med behandling af sagerne.

Pibemølle syd for Helsingør. Oplevelsesrigt landskab med beskyttelsesinteresser.

Landskab

Et flot bølgende landskab med dyrkede marker og levende hegn. Terrænformerne ses tydeligt i dette landskab. Område nord for Esrum Sø.

Ganløse Ores sydlige del øst for Ganløse med et markant skovbryn og Oremosen i forgrunden. Det er her kombinationen mellem mose og skovbryn, der giver landskabsoplevelsen.

Kulturlandskab ved Roskilde Fjord ved Gershøj. I baggrunden ses Selsø Slot. Beliggenheden ved fjorden og det omgivende landskab har dannet resursegrundlag for godsets drift.

Landskabet spiller en stor rolle i oplevelsen af det åbne land. Oplevelsen ved at gå en tur langs stranden, hvor man har det vide udsyn over stranden og havet, er meget forskellig fra oplevelsen ved at gå en tur i skoven, hvor landskabet lukker sig om en.

For de fleste er det især landskabsbilledet, der er oplevelsen af landskabet. Landskabsbilledet er det umiddelbare indtryk, man får ved at betragte et landskab uden af kende noget til områdets historie eller geologi. Landskabsbilleder dannes af et samspil af flere forskellige landskabelige delelementer. Det kan være terrænformer, naturområder og kulturelementer.

Et af de helt grundlæggende elementer i landskabsbilledet er terrænformer som eksempelvis bakker, flade områder, ådale, åse og skrænter. Mange af terrænformerne er dannet i forbindelse med sidste istid. Isen har formet landskabet, så terrænet nogen steder er stærkt kuperet og andre steder er småbakket, fladt bølgende eller enkelte steder helt fladt.

En del terrænformer skyldes hav og vind. Det gælder ved kysterne. F.eks. ved Nordsjællands kyst, hvor havet skyller ind over kysten og eroderer den, så der bliver dannet stejle klinter. Vinden blæser sandet sammen i klitter. Inde i fjordene har vinden ikke så megen kraft, og her dannes flade strandengsområder langs kysten.

Naturområder er også en meget væsentlig del af landskabsbilledet. Eksempelvis strandenge, overdrev, heder, enge og moser, åer, søer, fjorde, skove og levende hegn. Skove og de store søer er i sig selv markante elementer i landskabet. Områder langs åer, småsøer og moser er ofte bevokset med krat og træer. Det er med til at understrege de våde elementers betydning i landskabet.

En lang række kulturelementer indgår også i landskabsbilledet. Det gælder for eksempel slotte, herregårde, gravhøje, kirker og landsbyer. De nævnte kulturelementer er alle anlæg, som er placeret med landskabet som resursegrundlag, og derfor understreger de landskabets naturgrundlag forstået som terrænformer, jordbundsforhold, adgang til vand mv. (Se i øvrigt afsnittet om kulturhistorie.)

Hvad er et værdifuldt landskab?

Der har gennem tiderne været forskellige opfattelser af, hvad et smukt landskab er. Udpegninger af særligt værdifulde landskaber vil derfor være farvet af, hvad samtiden finder er et smukt landskab.

Nogle landskaber er præget af megen bebyggelse og mange forskellige tekniske anlæg som højspændingsledninger, veje, jernbaner osv. Andre landskaber er helt fri for tekniske anlæg, infrastruktur og større bydannelser. Sådanne landskaber betragtes som værdifulde, da de uforstyrrede landskaber er efterspurgt, fordi de giver en værdifuld, rekreativ kontrast til livet i byen.

De forskellige landskabelige egne indeholder forskellige muligheder for oplevelser og identitet. Det er derfor vigtigt både at bevare de enkelte landskabelige egnes særlige karakteristika og at bevare forskelligheden, så der er en variation i landskabsbilledet og oplevelsesmulighederne.

Målet med at udpege særligt værdifulde landskaber er at sikre, at befolkningen nu og i fremtiden får mulighed for at opleve forskellige typer landskaber. Ved at udpege de mest værdifulde landskaber, har man et grundlag for at bevare smukke og karakteristiske landskabsbilleder gennem administration, planlægning og naturforvaltning.

Vurderingen, af hvad der er et smukt landskab, er subjektiv, men mange forbinder et smukt landskab med landbrugslandet med marker, enge, søer, hegn, skove, gårde, landsbyer og kirker. Denne opfattelse af et smukt landskab danner kontrast til det tætbebyggede bylandskab. For at forenkle definitionen af et smukt og værdifuldt landskab, er der på næste side beskrevet 3 hovedtyper af landskaber, som traditionelt har været betragtet som værdifulde og af stor skønhedsværdi.

Landskabelige egne

Amterne har udgivet rapporter, der beskriver forskellige landskabelige egne i det pågældende amt. Beskrivelserne kan være en god hjælp i forbindelse med planlægning og administration. (Se litteraturlisten)

En landskabelig egn er karakteriseret af bestemte landskabsselementer, der tilsammen giver et særkende, som er grundlæggende for den visuelle oplevelse af landskabet i området. Opdelingen er sket på baggrund af en registrering af geomorfologi, geologi og landskabsselementer, der har betydning for den visuelle oplevelse af landskabet. Nogle landskabelige egne består af flere forskellige landskabsselementer, eksempelvis både skov, sø og bakker, mens andre kun indeholder et enkelt landskabsselement, f.eks. en strandeng.

Værdifulde landskaber i planlægningen

Udpegning af værdifulde landskaber kom ind i regionplanerne i starten af 1990'erne. Men udpegning af landskaber ud fra deres visuelle æstetiske oplevelsesværdi havde inden da været en traditionel del af fredningsplanlægningen. Bevaring af landskabsbilledet indgik således på linje med de andre fredningsplaninteresser på et kort, som Fredningsplanudvalget udgav i 1972. Hensynet til at bevare landskabsbilledet i bestemte områder indgik ligeledes i Fredningsplanudvalgets planrapporter og lignende.

Landskabskarakter metoden

Landskabskaraktermetoden er en metode, der deler landet ind i karakterområder på baggrund af en natur- og kulturgeografisk analyse. Analysen kombineres med en analyse i feltet. Metoden indebærer faste procedurer og kriterier for analyse, besigtigelse og dokumentation af landskabets indhold, rummelige og visuelle forhold, tilstand og sårbarhed.

Metoden er udviklet af Skov- og Naturstyrelsen, Center for Skov og Landskab og Planlægning på KVL, Fyns Amt og Århus Amt.

Landskab

Strandeng ud til Roskilde Fjord ved Gershøj. Billedet er et helt enkelt landskab, der kun består af få elementer: Strandeng og vandspejl. Der er vidt udsyn over landskabet, og øjet fortaber sig ud i horisonten.

Landskab ved Søborg Sø. Landskabet består af mange elementer. Den afvandede sø ses som en plan kultiveret flade i kontrast til den højereliggende skov i baggrunden. Landskabet opleves som afvekslende og sammensat.

Landskab ved Annisse med afgræssede enge op til bygrænsen. Området er vigtigt som udflugtsområde for beboerne i Annisse og bruges til både gåture, løbeture, hundeluftning og picnic.

Det enkle landskab

Det enkle landskab er defineret ved få landskabselementer. Landskabet virker storladent, og der er ofte vidt udsyn. Himlen fylder meget og de store flader kan give fornemmelse af uendelighed. Eksempler på enkle landskaber i hovedstadsregionen: Områder på Hedeboegnen (trekantområdet mellem Højetaastrup, Roskilde og Køge) som er åbne skovløse slettelandskaber, fjordlandskaberne ved Roskilde Fjord og Isefjorden, Amager Fælled og de store militære øvelsesarealer.

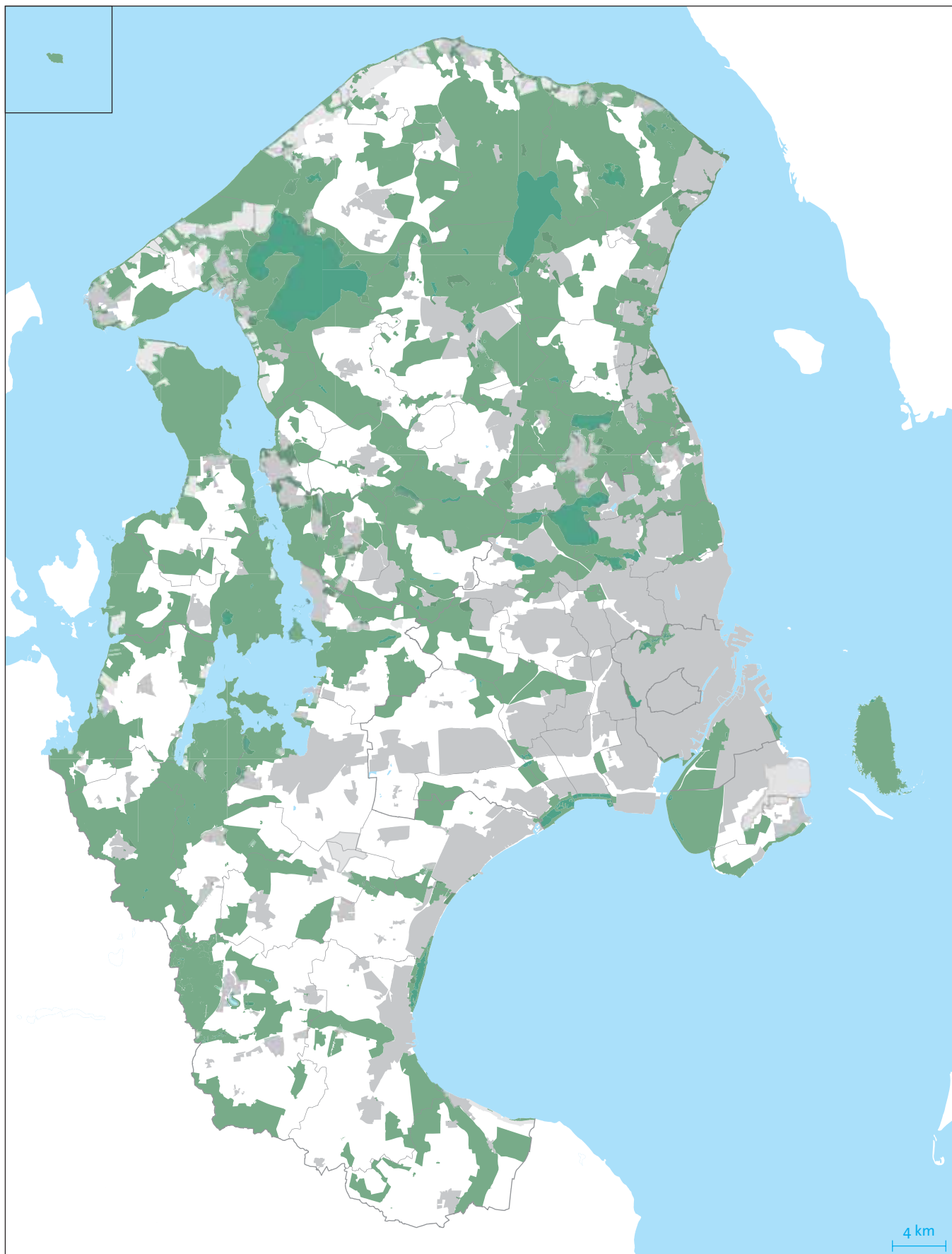
Det sammensatte landskab.

Det sammensatte landskab fremstår afvekslende. Der er mange landskabselementer som hegn, alléer, småbevoksninger, skove, afgræssede områder, vandhuller, agre, gårde, og landsbyer. Terrænet er bakket eller bølget, og der kan være flere forskellige kulturelementer som eksempelvis gravhøje, kirker, eller møller, der står som orienteringspunkter.

Landskabet indeholder mange oplevelser, da de mange forskellige landskabselementer giver forskellige rum, der hver især har en skønheds- og oplevelsesværdi. Kontrasten mellem de forskellige landskabselementer kan gøre landskabsbilledet dramatisk. Eksempler på sammensatte landskaber er store dele af Hornsherred, som er småbakket med mange gravhøje, levende hegn, småbevoksninger, agre og landsbyer, og store dele af Nordsjælland med blanding af fritidslandbrug og gårde, skove, søer, lavbundsområder, og kuperet terræn.

Det bynære landskab

Det bynære landskab er det landskab de fleste af os oftest besøger, da det ligger tæt på, hvor vi bor. Dets værdi er beliggenheden tæt på byen, mens indholdet er mindre vigtigt. Områderne bruges som åndehuller og til rekreative formål. Her er der mulighed for i gå- eller cykelafstand at komme ud i landskabet og nyde de grønne områder som kontrast til bylivet. Her kan man finde "ro og stilhed" og få naturoplevelser, når bylivet føles for larmende og hektisk. I det bynære landskab er der ofte stier og en eller anden form for pleje af arealerne, så de er tilgængelige. Der er udpeget grønne kiler mellem de større byområder og langs mange af kysterne, da de vurderes at være meget vigtige på grund af deres oplevelsesmuligheder som åbne landskabsforbindelser til byerne og kysterne. Der findes eksempler på bynære landskaber nær alle større byer og langs mange kyststækninger.

Kort fra Regionplan 2005 som viser udpegning af de landskabelige interesser (Redegørelseskort 4.1.2)

Områder med landskabelige værdier

Værebros Å syd for Veksø. Ådalen er omkring åløbet præget af mosedannelser.

Bastrup Sø er en del af Mølleådalens tunneldalssystem.

Strø Bjerge ved Skævinge. Udsigt mod Åsens nordside syd for Strø landsby.

De fleste geologiske processer er langsomme og strækker sig over titusinder af år. Processerne bearbejder hele tiden tidligere geologiske dannelser. Landskabet er derfor præget af de seneste processer, og ældre geologiske dannelser kommer kun stedvis frem. I Hovedstadsregionen er landskabsformerne hovedsagelig et resultat af processerne under og efter sidste istid, der sluttede for 10.000 år siden.

De geologiske interesser knytter sig til større sammenhængende områder, hvor der er mulighed for særligt tydeligt at opleve markante landskabsdannelser og terræformer. Det er områder, som viser den geologiske udviklingshistorie fra istiden og op til i dag.

Eksempler på landskab hvor sidste istid har sat tydelige spor ***Tunneldale***

Et eksempel på et landskabsområde, hvor istiden har præget landskabet tydeligt findes i et større område vest for København omkring Ganløse. Området, der strækker sig fra Mølleådalens tunneldalssystem i nord til området om Værebros Å syd for Veksø, er et af landets største tunneldalssystemer. Landskabet består af større og mindre tunneldale, alle dannet i sidste istid.

De store mængder smeltevand, der til stadighed søgte mod isranden, samledes efterhånden gennem sprækker og revner i isen til store smeltevandsfloder inde under isen. På grund af det store tryk fra stadig tilstrømmende smeltevand, kunne vandmasserne i tunnellobene på deres vej mod gletscherporten, både løbe op og ned og grave til alle sider, alt efter jordlagenes konsistens og hårdhed. Når isen var bortsmeltet, lå de tidligere strømløb under isen tilbage som meget markante dalstrøg, de såkaldte tunneldale.

De lavereliggende partier af tunneldalene er i dag opfyldt af søer, såkaldte langsøer, eller tilgroet af moser. Hele området er således præget af både langstrakte søer og mange mindre søer og mosedannelser.

Åse

Andre markante landskabsdannelser fra sidste istid, der ses i Hovedstadsområdet, er åse, der er langstrakte, stejle bakker, der er dannet af smeltevandsfloder i isen. Skuldelev Ås i Hornherred, Køge Ås samt Strø Bjerge syd for Arresø er eksempler på dette.

Strø Bjerge ved Skævinge er en åsdannelse, der er dannet under sidste istid. Åsen er fremkommet ved, at smeltvandsfloder i isen har aflejret sand og grus. Da isen smeltede væk, blev sandet og gruset afsat til et langstrakt bakkestøg. Strø Bjerge dominerer med sit bugtede forløb og sin ensartede højde det omgivende flade morænelandskab. Fra flere af højdedragene er der storslåede udsigter over de nordsjællandske landskaber.

Åsen har tidligere været brugt til råstofindvinding. Udnyttelsen af den lettilgængelige grusforekomst har efterladt et vandfyldt krater i åsen. Dele af åsen er nu fredet, og det er ikke længere tilladt at indvinde grus i åsen.

Strø Bjerge er en del af et større geologisk område, der i Regionplan 2005 er udpeget som nationalt geologisk interesseområde. Åsen er den længste, højeste og bedst bevarede åsformation på Sjælland. De langstrakte bakker har en samlet længde på over 7 km, fra Kvinderup i syd til Ølsted i Nord.

Landskaber dannet efter sidste istid

Fra tiden efter istiden er der helt flade områder og skrænter, der er hævet havbund og kystlinjer fra littorinahavet eller stenalderhavet, som det også benævnes. Den nordøstlige del af Danmark var under sidste istid trykket af isens tyngde. Klimaet blev varmere for 14.000 til 13.000 år før vores tidsregning. Det medførte, at afsmeltingen af isen tog fart. En stor del af landet var derfor dækket af hav, stenalderhavet, der havde den største udbredelse for godt 6.500 år siden. Syd for Veksø strakte stenalderhavet f.eks. en fjordarm fra Roskilde Fjord helt ind til mellem Veksø og Måløv. Senere er der sket landhævninger, og stenalderhavet måtte vige. Nordsjælland er hævet med 3 meter i syd og med 7 meter længst mod nord.

En del steder i Nordsjælland ses skrænter inde i land, som i stenalderhavets tid var kystskrænter ved f.eks. Roskilde Fjord. Neden for disse skrænter ses i dag et fladt forland, som dengang var fjord- eller havbund.

Åsdannelsen Strø Bjerge ved Skævinge fremstår i markant kontrast til den ellers plane moræneflade.

Grimstrup Grusgrav i Strø Bjerge der nu er Put-and-take sø. Den lettilgængelige grusforekomst har tidligere være udnyttet til råstofindvinding.

Kystskrænt fra stenalderhavets tid nord for Frederikssund med strandeng i forgrunden.

Ølsemagle Revle ved Køge. Her ses tydeligt barriereøerne med den lige i brede sandstrand ud mod havet. Lagunen er næsten lukket helt til ud mod havet.

Karlstrup Kalkgrav ved Solrød. Kalkgraven indeholder et fint blottet profil med vekslende lag af kalk og flint - og gode muligheder for at finde fossiler.

Allerød Teglværks lergrav mellem Sønderkov og Ravnholt skov ved Allerød er udpeget som geologisk enkeltlokalitet.

Fra nyere tid stammer f.eks. klitdannelser og særlige kystdannelser, f.eks. kystskrænter, der eroderes af havets og vejrets påvirkning.

Eksempel på landskab dannet i nyere tid

Ølsemagle Revle er et eksempel på en nydannet barrierekyst med barriereøer og laguner skabt af bølger og strøm. Området er opbygget af materiale, som havet har brudt ned ved andre kyststrækninger og aflejret i den rolige, indre del af Køge Bugt. Det er først dannet som et lavt rev under havoverfladen og siden har havet ført mere materiale til, så det er aflejret og blevet til en revle. Sådanne rev kaldes barriereøer. Inde bag revlerne opstår en lagune. Den ujævne grænse mellem land og lagune viser den langsomme opfyldning af planter og sedimenter, der sker i lagunen.

Området har en rig natur, som tiltrækker en lang række rastende og ynglende ande- og vadefugle, der søger føde i den lavvandede lagune.

Revlerne vil fortsætte med at vokse til en lang sammenhængende revle, der helt afsnører lagunen. Samtidig vil plantesterne langsomt fylde lagunen op og omdanne den til en mose. Et nyt system af barriereøer vil senere blive dannet i Køge Bugt ud for det gamle system, og hele landskabsdannelsen vil gentage sig.

Enkeltlokaliteter af geologisk interesse

Der er udpeget en del enkeltlokaliteter. Det kan være kalk- og grusgrave, hvor undergrunden kan studeres. Endvidere er det udvalgte kystkliner og skrænter, som viser den naturlige profil og nedbrydning.

Karlstrup Kalkgrav

Karlstrup Kalkgrav er et eksempel på en enkeltlokalitet, der er udpeget som nationalt geologisk interesseområde. Kalkgraven og dens sø er dannet ved brydning af kalk. Fra 1957 og frem til kalkbrydningen stoppede i 1975 blev der brudt 3,5 millioner tons kalk.

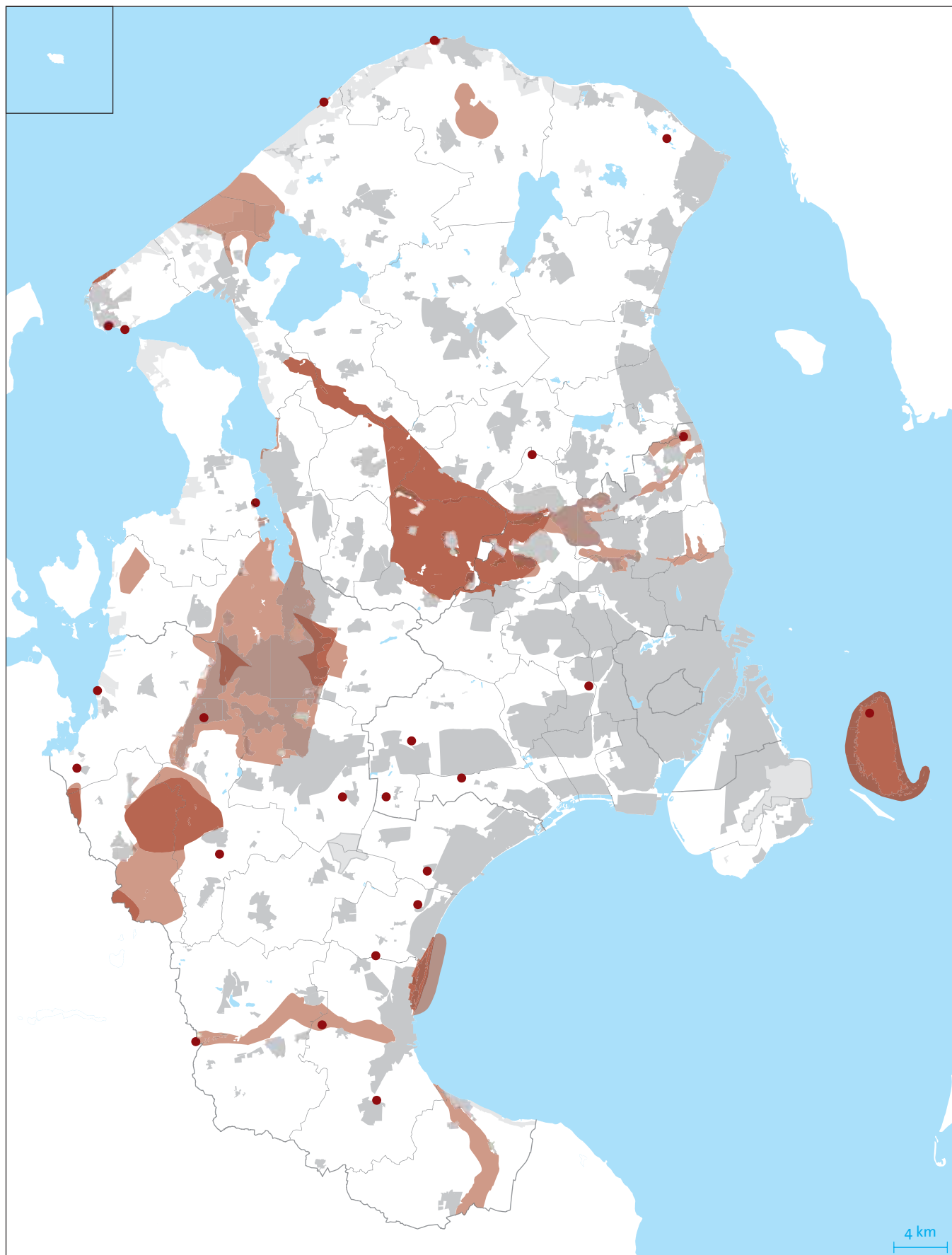
Søen har en dybde på 14 meter og vandspejlet ligger 4 meter under havets overflade. Vandet i søen er så klart, at man kan se bunden. Det skyldes, at det ikke er forurenet af næringsstoffer.

Kalkgraven indeholder et fint blottet profil gennem de øverste 12-14 meter af undergrunden. Kalkgravens østlige, nordlige og vestlige væg indeholder bryozokalk. Det er kalk dannet af skallerne fra små mosdyr – bryozoa – der levede i havet, der engang dækkede Danmark. Mosdyrene levede i kasseformede skaller, der voksede sammen og dannede kolonier. De kan være pladeformede, stavformede eller grenede og deres fossiler udgør en stor del af kalken, der ellers består af kalkslam og kalksand. Kalken er afbrudt af vandrette lag af flint. Bryozokalken (eller Danien-kalken) er op til 65 millioner år gammel.

Under Bryozokalken findes et lag af skrivekridt, der er dannet for mere end 65 millioner år siden. Mellem kalken og kridtet ses et lag af fiskeler. Kalkgraven indeholder gode muligheder for at studere bryozokalken og for at finde fossiler som f. eks. forstenede søpindsvin, søliljer og hajtænder.

Nationale geologiske interesser

Fredningsstyrelsen udsendte i 1984 en fredningsplanorientering, hvor nationale geologiske interesseområder blev beskrevet og udpeget. Interesseområderne er områder, der ud fra en national vurdering særligt tydeligt viser landets geologiske udvikling eller de geologiske processers betydning for landskabets udformning. De nationale geologiske interesseområder har særlig betydning for forskning og undervisning. Udpegningerne er blevet revideret af Skov- og Naturstyrelsen

Kort fra Regionplan 2005 som viser udpegning af de geologiske interesser (Redegørelseskort 4.1.3)

- Nationale geologiske interesseområder
- Øvrige områder med geologiske værdier
- Enkeltlokalitet af geologisk interesse

Meget bredt betragtet er landskabets kulturhistorie alle påvirkninger af naturen, som mennesker har foretaget. Ændringerne kan være mere eller mindre synlige; men tilsammen fortæller de om tidligere tiders bosætning, erhverv og levevilkår og sammenhæng med naturgrundlaget.

De kulturhistoriske værdier og interesseområder i det åbne land spænder bredt - fra spor fra oldtiden til menneskers påvirkning af landskabet i nyere tid. Det er f.eks. stendysser og gravhøje, dyrkning af jorden, regulering af vandløb, vandmøller, voldsteder og herregårde, landsbyer og kirker og deres omgivende landskab, husmandsbebyggelser, fiskerlejer, administrative skel, skove, sten- og jorddiger, læhegn og meget mere.

Gennem planlægningen ønskes det at bevare såvel de enkelte kulturspor som de større sammenhængende kulturhistoriske helheder i landskabet – ”Kulturmiljøer”, der er afgrænsede områder, som afspejler væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling. Det er områder, hvor der er tydelige sammenhænge mellem flere kulturspor og naturressourcerne. Det kan f.eks. være en landsby og dens ejerlav og udskiftningsmønster, som kan ses i landskabet, hvor det markeres af sten og jorddiger og levende hegn, vejforløb og mose- og engarealer.

I det åbne land uden for de udpegede ”Områder med kulturhistoriske værdier” og ”Kulturmiljøer” findes spor og elementer, som bør bevares på grund af deres kulturhistoriske værdi. Det er f.eks. velbevaret bebyggelse, oprindelig vejstruktur samt karakteristisk beplantning og afgrænsede enge, moser og overdrev.

Endelig kan kulturhistoriske interesser også være knyttet til områder, hvor der ikke er synlige spor, men stor sandsynlighed for at gøre fund i jorden.

Naturgrundlag og bosætningsmønster

Naturgrundlaget har tidligere bestemt bosætningsmønsteret. Landsbyerne opstod, hvor der var jorder, der var egnet til opdyrkning til agre. Til brug for kreaturerne græsning var der samtidig behov for nærliggende enge, hvor man udnyttede de laveliggende, mere fugtige arealer langs vandløb, hvor der en del af året var frodigt græs, og hvor der kunne tages høslæt til vinterfoder.

Gravhøj ved Skibby på Hornsherred. Gravhøjen står markant i landskabet og vidner om tidligere tiders begravelsesskikke.

Kulturlandskab med skov, eng og ager. Engareal vest for Aastrup Skov nær Vester Såby.

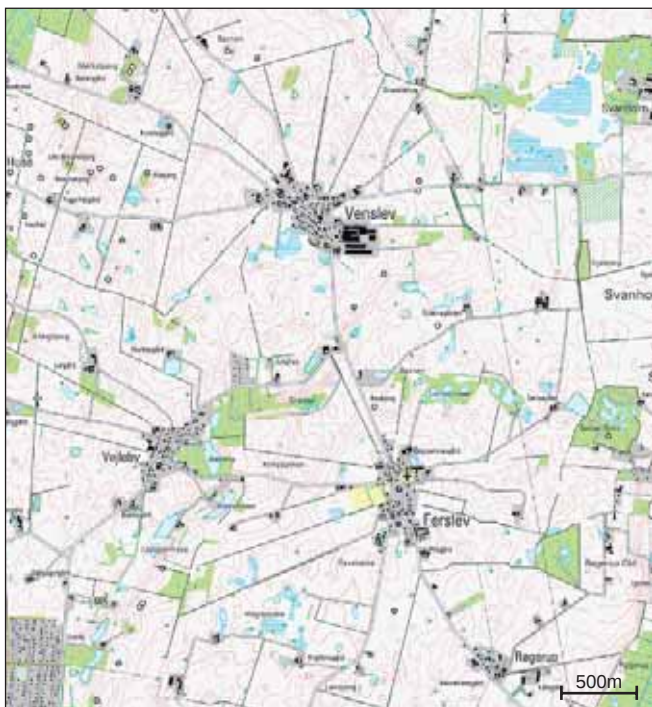

Annisse Kirke. Kirkens og landsbyhusenes traditionelle hvidkalkede murværk og røde tegltage udgør sammen med den modne kornmark en helhed – et billede på et dansk kulturlandskab.

Kulturhistorie

Ferslev landsby på Hornsherred. På luftfotoet ses stjernerudskiftningen tydeligt markeret af skellene mellem de oprindelige udskiftede ejendomme. I regionplanen er landsbyen udpeget som særlig landsby. Det er landsbyer, der er særlig velbevarede eller viser en særlig tydelig sammenhæng med de omgivende dyrkningsarealer.

Kortudsnit med flere stjernerudskiftede landsbyer på Hornsherred. De ejendomsskel, der blev markeret i forbindelse med udskiftningen efter 1780 ses stadig tydeligt på kortet. Ejendomsskellene blev afmærket med sten og jorddiger, som stadig ses i landskabet og er indtegnet også på nutidens kort. Sten- og jorddigerne er i dag fredede.

Muligheden for at komme fra den ene landsby til den anden har også bestemt placeringen af landsbyerne. Vejene er ført igennem landskabet, så vidt muligt på højderyggene, hvor det var muligt at komme frem tørskoet, og hvor kreaturer og hestevogne ikke sad fast i mudder.

Naturgrundlagets betydning for landsbyernes placering i landskabet ses også af bebyggelsesmønstret. Hvor der især har været eng til den ene side for en højderyg, er der opstået de såkaldte rækkelandsbyer, hvor gårdene ligger på en række langs med vejen. Hvor der har været en god dyrkningsflade med enge og åer, der forløber uden om dyrkningsfladen, er der opstået landsbyer midt på dyrkningsfladen, hvor gårdene typisk ligger i en rundkreds omkring landsbyfælleden, såkaldte fortelandsbyer.

Fra enkeltelement til kulturhistoriske helheder

Det danske landskab er næsten overalt præget af menneskelig aktivitet, og kulturlandskabet undergår konstante forandringer i takt med, at samfundet ændrer sig. Historiesynet og det, der anses for værdifuldt at bevare, undergår således ændringer i takt med samfundsudviklingen.

De kulturhistoriske beskyttelsesinteresser i regionplanen er udpeget for at bevare kulturspor og kulturmiljøer, så det fortsat er muligt at opleve og forstå de kulturhistoriske spor og sammenhænge med naturgrundlaget og samfundsudviklingen. Ligeledes er muligheden for at undervise og forske i landskabets kulturhistorie prioriteret højt.

Tidligere beskyttede man gennem fredning typisk visuelt tydelige lokaliteter eller enkelte genstande, som oldtidshøje, herregårdsbygninger, kirker, en iøjnefaldende stor sten i landskabet med videre.

Inden for de senere årtier er den kulturhistoriske interesse gået mod at bevare og tydeliggøre kulturhistoriske helheder i landskabet.

En kulturhistorisk helhed kan være et herregårdslandskab, der er karakteristisk ved lange alleer, der fører mod store, ofte fredede bygningsanlæg, store sammenhængende marker med enkeltstående gamle træer, arbejderhuse, herregårdslunden med kulturspor i form af havekunstneriske anlæg eller rester af sådanne og store, ofte sjældne, gamle træer.

En kulturhistorisk helhed kan også være en egn med særlige karakteristika.

Det kan f.eks. være en egn med flere stjerneudskiftede landsbyer. De første 40 til 50 år efter landboreformerne i 1788 blev jordene om landsbyerne delt op eller "udskiftet", så hver ejendom fik del i både agerjord og eng. Ved de stjerneudskiftede landsbyer "stråler" de sten- og jorddiger, der blev opført for at markere ejendomsskellene, ud i landskabet. Endnu i dag ses denne type landsbyer særligt tydeligt på kort.

En kulturhistorisk helhed kan også være en egn eller et område, hvor det naturgivne grundlag har givet særlige muligheder for livsvilkårene.

Som eksempler kan nævnes Hedeboegnen ved Køge Bugt. De meget frugtbare, plane og letdyrkelige jorder, der er nogle af landets mest frugtbare, og nærheden til Hovedstaden, der havde behov for gode leverancer af landbrugsprodukter, gav bønderne meget fordelagtige livsvilkår. Der opstod en rig landbokultur, hvor der var overskud til bl.a. at udvikle husflid til kunsthåndværk i form af det karakteristiske "Hedebo-broderi". Flere steder i det vidtstrakte landskab ses stynede popler, som tidligere har været brugt som gavntræ. Med et par års mellemrum blev de lange tynde topskud skåret af og brugt til foder til dyrene, til flettede gærder og som brændsel. Det område af Tranegilde Mark, der ses på fotoet, ligger uden for regionplanens udpegede kulturmiljøer. Imidlertid viser det, at der også i de øvrige områder er kulturmiljøværdier, der er karakteristiske og har elementer af kulturhistorisk interesse.

Et andet eksempel er en kystegn, hvor der er opstået fiskerlejer. Langs hovedstadsregionens kyster er der adskillige småhavne, hvor der findes synlige rester af de tidligere fiskerlejer. Et fiskerleje kan i sig selv udgøre en kulturhistorisk helhed, som det efter nutidens historieforståelse er værd at bevare de sidste synlige spor af. De synlige spor kan suppleres med formidling af, hvordan livsvilkårene for fiskerbefolkningen har været gennem tiderne.

Allé på Benzonsdal ved Ishøj. På begge sider anes godslandskabets store marker.

Ledreborg Slot ved Lejre. Slot og park blev i 1740'erne udført som barokanlæg. Herregårdshaven er i 2006 genoprettet og nytænkt. Slotsanlægget og den omgivende egn er et af landets mest helstøbte kulturmiljøer.

"Tranegilde Mark" ved Ishøj på Hedeboegnen. Flere steder i det vidtstrakte landskab ses langs de mindre veje stynede popler, som tidligere har været brugt som gavntræ.

Kulturhistorie

Støjlepladsen ved fiskerlejet ved Ejby på Hornsherred. Støjlepladserne ved de små fiskerlejer med garn, der hænger til tørre, som de har gjort i århundreder, er en vigtig del af kulturmiljøet om de små fiskerlejer.

Gershøj havn på Hornsherred. Erhvervsfiskeriet er de fleste steder forsvundet fra de små fiskerlejer. I dag bliver de brugt af fritidsfiskere og af fritidssejlere.

Tadremølle ved Hvalsø ligger i dalstrøget omkring Aastrup Gods, hvor der gennem tiden har ligget 13 vandmøller. Tadremølle er den eneste bevarede.

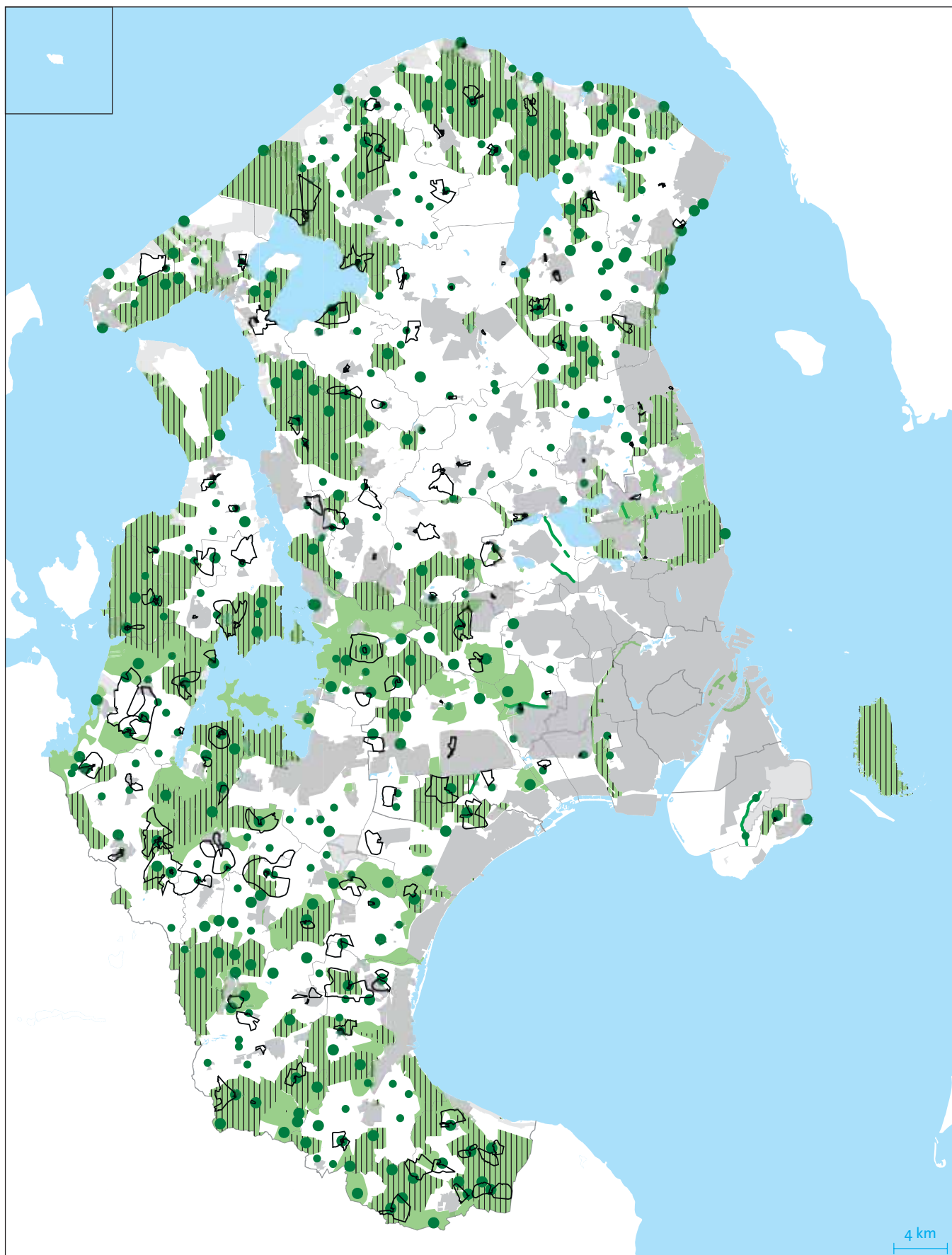
Endnu et eksempel er et område langs et åløb, hvor der er spor fra den tidlige industrialisme i form af fredede vandmøller, spor efter vandmøller eller viden om, hvor der tidligere har ligget vandmøller.

Med den rette formidling kan der fortælles spændende historie om de forskellige kulturmiljøer, så lysten til at gå på opdagelse i kulturlandskabet og udforske og passe på vores rødder øges.

Gennem planlægningen er det ikke hensigten at stoppe udviklingen eller "fastfryse" kulturlandskabet i én bestemt tidsperiode. Med planlægningen for de kulturhistoriske værdier i landskabet er det hensigten at planlægge for bevaring og tydeliggørelse af de kulturhistoriske værdier, der til enhver tid fra faglig side anses for væsentlige for at kunne opleve og forstå tidligere tiders levevilkår i bred forstand.

De kulturhistoriske beskyttelsesinteresser i regionplanen er udpeget af amterne i samarbejde med de regionale museer. Udpegningerne bygger på registreringer, historisk viden og analyser af de særlige og karakteristiske kulturhistoriske træk, f.eks. bevaringsværdig bebyggelse, bebyggelsesmønster og byggetradition, ejendomsstruktur og egnstypisk beplantning og sammenhænge med naturgrundlag og landskab i større områder. Ud fra disse analyser er der udpeget "Områder med kulturhistoriske værdier" og "Kulturmiljøer" samt "Kirkeomgivelser", "Historiske vejstrækninger", "Særlige landsbyer mv." og "Øvrige landsbyer".

Tadremølle er et meget fint eksempel på bevarelse og formidling af kulturhistorie. Tadremølle ligger i dalstrøget omkring Aastrup Gods, hvor der gennem tiden har ligget 13 vandmøller. Tadremølle er den eneste bevarede. Møllen er grundlagt allerede i 1300-tallet. Den nuværende kornmølle stammer sandsynligvis fra omkring 1840. I 1930'erne havde møllen stadig 10-12 faste kunder, og vandkraften trak tillige et lille savskæreri. I 1940'erne var kundemølleriet forbi, og møllen forfaldt. Vandmøllen blev fredet i 1957 og siden istandsat af Nationalmuseet. Ejendommen er nu under opbygning som arbejdende 1800-tals møllegård og naturcenter, som er åbent for besøg. Tadremølle drives i dag som filial under Roskilde Museum med driftsmidler fra Hvalsø Kommune, Roskilde Amt og staten.

Kort fra Regionplan 2005 som viser udpegning af de kulturhistoriske interesser (Redegørelseskort 4.1.4)

Områder med kulturhistoriske værdier	Historisk vejstrækning
Kulturmiljøer	Særlige landsbyer mv.
Kirkeomgivelser	Øvrige landsbyer

Græssende kreaturer i Tysmosen ved Smørum. Dyrene holder vegetationen nede, så området ikke gror til. Det giver plads til en lang række dyr og planter, der har brug for lysåbne levesteder.

Rank frøstjerne, der i forhold til andre dele af Danmark er forholdsvis almindelig i Tysmosen. (Foto: JC Schou/Biopix)

Pøle Å, hvor den løber ud i Arresø.

De biologiske værdier i det åbne land handler om vilde dyr og planter og deres levesteder. Fokus er dels på at beskytte særligt sårbare dyre- og plantearter, og dels mere generelt at sikre og forbedre landskabets naturområder som levested for vilde dyr og planter.

Kerneområder fordi naturen kræver plads

Vilde dyre- og plantearter kræver store bestande for at kunne overleve på længere sigt. Store sammensatte naturområder er derfor værdifulde, fordi de giver et rigt og varieret udbud af levesteder og føde. De danner basis for etablering af store og stabile dyre- og plantesamfund. I planlægningsmæssige sammenhænge kaldes sådanne områder for biologiske kerneområder. Arresø med omgivelser udgør eksempelvis et kerneområde. Udover søen rummer kerneområdet moser, enge, overdrev, skove og mindre landbrugsarealer. Søen og de omgivende moser indeholder et rigt fugleliv, og moseområderne er levested for mange sjældne plantearter.

Tysmosen – en del af Vestegnes moser

Tysmosen på den københavnske Vestegn er et andet eksempel på en naturtype, der fungerer som levested for mange dyr og planter. Mosen er en del af et større moseområde, der er udpeget som kerneområde i Regionplan 2005. Mosen ligger i et svagt kuperet terræn, der er karakteriseret ved en række lavninger, der efter istiden har fremstået som søer. Søerne har efterhånden udviklet sig til moser med et betydeligt tørvelage. Moserne har været anvendt til tørvegravning og afgræsning. Særligt i forbindelse med tørvegravningen har det været ønsket at sænke vandstanden, og områder er derfor blevet drænet. Senere har vandindvinding i området betydet, at vandstanden er blevet sænket yderligere, til det niveau den har i dag.

Tysmosen udgør et vigtigt naturområde med store botaniske og ornitologiske værdier. Mosen er af typen rigkær, der er en mosetype, der kræver næringsrigt vand. Mosetypen er typisk for Østdanmark. I mosen findes blandt andet de sjældne rank frøstjerne og nøgleblomstret klokke. Tysmosen er en del af et langstrakt mose- og engområde, der indeholder gode ynglelokaliteter for vadefugle. Forår og efterår er moserne en god rasteplads for trækfugle. Moserne har på grund af deres store artsrigdom en regional og national betydning som levested for dyr og planter.

Københavns Amt har udarbejdet en plan for Vestegnens moser som Tysmosen hører til. I planen giver amtet blandt andet forslag til, hvordan moserne kan plejes for at naturindholdet kan sikres og forbedres. For Tysmosen, som for de fleste andre af Vestegnens moser, gælder, at græsningen de senere år er ophørt, og vandstanden er sænket. Plejen vil derfor bestå af etablering af græsning i engene og i at forbedre vandstanden i området.

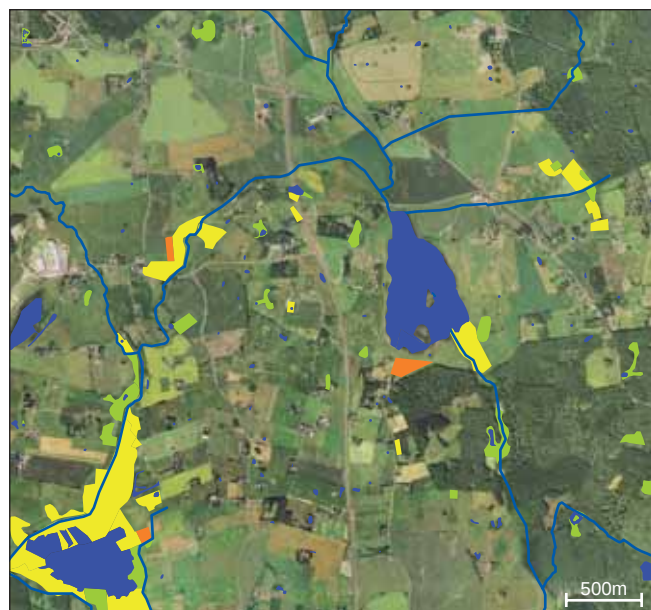
Spredningskorridorer fordi natur er dynamisk

Dyr og planter levesteder ændres, forsvinder eller opstår. Derfor er det vigtigt, at dyr og planter har mulighed for at sprede sig og finde velegnede ledige lokaliteter, hvor de kan overleve og formere sig. Det er også nødvendigt, at der sker en udveksling mellem bestandene, hvis den genetiske variation skal opretholdes. Det mindsker afhængigheden af et enkelt levested. Gode spredningsmuligheder gør også bestandene mindre sårbare, hvis mange individer dør i forbindelse med en kold vinter.

For at sikre denne mulighed for spredning af dyr og planter, er der i regionplanen udpeget spredningskorridorer, hvor der i særlig grad skal tages hensyn til dyr og planter muligheder for spredning. Det kan eksempelvis være ved at forøge antallet af småbiotoper såsom levende hegn, vandhuller, udyrkede bræmmer mv. På den måde kan dyr og planter få bedre muligheder for at "vandre" gennem spredningskorridoren fra et levested til et andet.

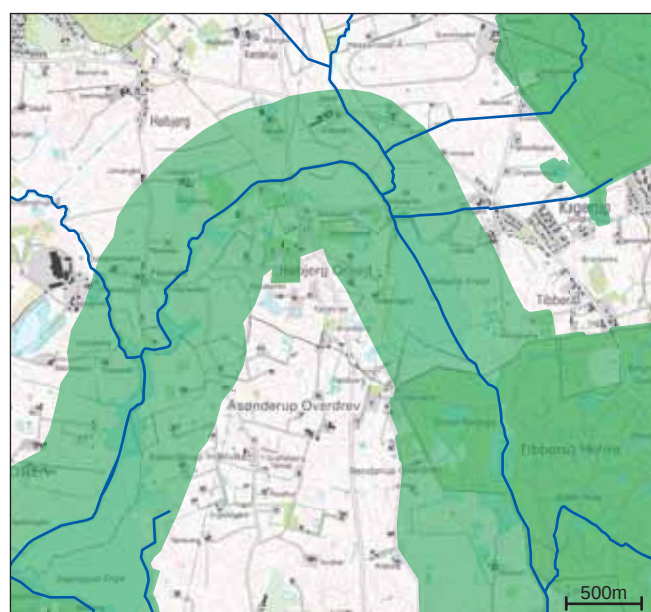
Området omkring Pøle Å i Nordsjælland er et eksempel på en spredningskorridor. Åen forbinder kerneområdet ved Arresø med kerneområdet ved Gribskov og Esrum sø. Inden for spredningskorridoren udgør Pøle Å, Alsønderup Enge, Nejede Vesterskov og Solbjerg Engsø de største naturområder. Der er mange mindre naturområder, der er beskyttet gennem naturbeskyttelsesloven, såsom enge, moser, overdrev og vandhuller. Desuden er der læhegn, brakmarker, græsmarker, mindre skove og bevoksede skel mellem marker, der også udgør spredningskorridoren.

Det er ofte de større naturområder, der er fokus på, men i spredningskorridorer er det også vigtigt at have øje for de mindre naturområder. Det er vigtigt at opretholde og forbedre deres tilstand, for hvis de gror til og tørrer ud, vil der blive langt mellem de enkelte naturområder, og det vil blive vanskeligere for dyr og planter at vandre fra et sted til et andet.

■ Ferskeng ■ Mose — Vandløb
■ Overdrev ■ Sø

Billedet viser et udsnit af spredningskorridoren mellem kerneområdet ved Arresø og ved Gribskov/Esrum Sø. Solbjerg Engsø er det største naturområde i denne spredningskorridor, men der er også mange mindre naturområder spredt i landskabet, der er vigtige for dyr og planter.

Spredningskorridor omkring Pøle Å

■ Spredningskorridor
— Vandløb

Vandhul ved Hersted Høje ved Albertslund. Vandhullet er et eksempel på en 'trædesten' i det åbne land.

Trædesten i landskabet

Uden for de områder, der er udpeget i regionplanen, findes der er række småbiotoper, hvor dyr og planter også kan leve og sprede sig fra. Det kan eksempelvis være vandhuller, levende hegn, jord- og stendiger, gravhøje mv. Områderne er vigtige, fordi de kan fungere som "trædesten" i landskabet, hvor dyr og planter kan leve og sprede sig fra. En stor del af områderne er beskyttet efter Naturbeskyttelsesloven.

Naturen skal plejes og prioriteres

Mange naturområder som overdrev, moser og enge er opstået som resultat af tidligere tiders dyrkningsform, hvor græsning med dyr var langt mere udbredt, end det er i dag. Disse naturområder er derfor afhængige af, at områderne bliver afgræsset, eller at der bliver slået hø. Ellers vil områderne gro til, og en del af de karakteristiske planter vil forsvinde.

Plejeplaner, græsningsaftaler og økonomisk tilskud er midler, der kan bruges til at sikre, at værdifulde naturområder ikke gror til. F.eks. kan der ydes tilskud til opsætning af hegn og laves aftale om græsning af kvæg eller får.

Moser og enge er naturligvis også afhængige af, at de får tilført vand for at forblive fugtige. Når områder drænes, fordi de skal bruges til landbrug eller byudvikling, forsvinder moser, vandhuller og enge. Siden 1950'erne, hvor dansk landbrug blev industrialiseret og mekaniseret, er især mange små naturområder forsvundet. Vandhuller, moser og enge er blevet drænet for at jorden kunne opdyrkes.

Bestandene af de dyr og planter, der lever i småbiotoperne er samtidigt gået tilbage, fordi deres levesteder er forsvundet. For at sikre, at arterne fortsat kan overleve, kan det være nødvendigt at prioritere netop disse arter særlig højt i forbindelse med planlægning og administration. Også selv om det måske betyder, at mindre sårbare arter får forringet deres levevilkår.

De forskellige dyre- og plantearter stiller meget forskellige krav til deres levesteder. Samme indgreb kan derfor påvirke nogle dyre- og plantearter positivt og andre negativt. Sårbarheden af et beskyttelsesområde er således afhængigt af, hvilke arter og naturtyper der prioriteres højt det pågældende sted.

Maj-Gøgeurt – en sårbar plante

Maj-gøgeurten er en af de almindeligste orkideer i Danmark. Men den er gået stærk tilbage ligesom de andre orkidéer, der vokser på fugtige enge og i moser, fordi deres levesteder er reduceret.

Maj-gøgeurten er en robust orkidé med en kraftig stængel med purpurfarvede blomster. Den bliver normalt 15-40 cm høj. Bladene er som regel brede og kraftigt plettede på oversiden, men kan være uden pletter. Den blomstrer i slutningen af maj måned. Maj-gøgeurten vokser på fugtige enge og i moser. Især hvor grundvandet er rigt på næring og kalk. Foto: Morten Jepsen.

Natura 2000-områder

Natura 2000-områder er et netværk af særligt værdifulde naturområder i EU. Natura 2000-områder omfatter EF-fuglebeskyttelsesområder, EU-habitatområder og Ramsarområder. Udpegningen af Natura 2000-netværket skal bidrage til at sikre en øget biodiversitet i EU, og Natura-2000 områderne et beskyttet af EU-direktiver. Det betyder bl.a., at kommunerne og andre offentlige myndigheder er forpligtede til at sikre, at der ikke sker forringelser eller forstyrrelse af de planter, dyr eller levesteder, som områderne er udpeget for at sikre. I Hovedstadsregionen er størstedelen af fjordområderne, mange større søer og skove udpeget som Natura 2000 områder.

Endvidere findes der en lang række dyre- og plantearter, der er truede i EU, og som EU-landene derfor har en særlig forpligtelse til at beskytte. Det gælder eksempelvis den spidssnude frø, stor vandsalamander og planten gul stenbræk. Disse arter skal beskyttes særligt, uanset om de lever uden for de udpegede Natura 2000 områder.

I forbindelse med Danmarks implementering af fuglebeskyttelses- og habitatdirektivet skal der planlægges for Natura 2000-områderne. De nærmere krav til planlægningen er fastsat i miljømålsloven. Planlægningen består dels af en Natura 2000-plan, som Miljøministeriets nye Miljøcentre skal udarbejde og dels af en kommunal handleplan, som de enkelte kommuner udarbejder. Natura 2000-planen skal indeholde en analyse af naturområdernes tilstand, opstille mål for naturtilstanden i Natura 2000-områderne og et indsatsprogram. Kommunernes handleplaner for Natura 2000-områderne skal indeholde en beskrivelse af, hvordan de opstillede mål for naturtilstanden opnås.

Biologi i planlægningen

Planlægning for de biologiske interesser har været en del af fredningsplanlægningen og dermed planlægningen af det åbne land siden 1980'erne, hvor det blev tydeligt, at udviklingen i landbruget og byudviklingen havde negative konsekvenser for naturen. Blandt andet var antallet af småbiotoper gået hastigt tilbage. I 1983 udsendte Fredningsstyrelsen Fredningsplanorientering nr. 2, hvor der blev beskrevet og udpeget nationale biologiske interesseområder. Disse områder var større repræsentative naturområder, der udgør levesteder for sjældne eller truede bestande af planter og dyr. Regionplanen har siden bygget videre på denne udpegnings og suppleret den med kerneområder og spredningskorridorer af regional betydning, og ofte på tværs af kommunegrænser.

Græssende får på Hersted Høje ved Albertslund. Får bruges ofte til afgræsning af naturområder.

Spidssnudet frø. (Foto: JC Schou/biopix)

Gul stenbræk. (Foto: JC Schou/biopix)

Kort fra Regionplan 2005 som viser udpegning af de biologiske interesser (Redegørelseskort 4.1.5)

- Områder med biologiske værdier
- kerneområder og spredningskorridorer
- EF-fuglebeskyttelsesområder
- EF-habitatområder

Mange fugtige områder, som f.eks. enge, moser og søer, er gennem tiden forsvundet som følge af intensiv dræning og opdyrkning og på grund af omfattende byvækst. Det har betydet, at landskabet er ændret og blevet mere tørt og ensartet. Antallet af levesteder for en lang række dyr og planter, der er knyttet til fugtige og våde områder, er derfor blevet mindre eller helt forsvundet.

Lavbundsarealer er lavtliggende områder, tidligere moser og enge, afvandede søer og tørlagte kyststrækninger. Formålet med udpegningen af lavbundsarealer er at sikre muligheden for at genskabe områderne til vådområder eller naturområder, og hensigten er derfor at holde lavbundsarealerne fri for byggeri og anlæg, som vil forhindre en naturgenopretning.

Arealerne kan genoprettes ved at regulere dræning, grøfter, oppumpning og opstemning, så den naturlige vandstand genskabes. På den måde kan arealerne igen blive til levesteder for dyr og planter. Derfor er lavbundsarealer, der ligger inden for biologiske kerneområder og spredningskorridorer også de arealer, der naturmæssigt er højst prioriteret.

Det er vigtigt at hindre yderligere grundvandssænkninger i lavbundsområderne, både fordi det påvirker naturens og miljøets tilstand, og fordi der netop her ofte findes kulturhistoriske spor, f.eks. bopladser, som ødelægges ved udtørring. En stor del af de dyrkede lavbundsarealer er udpeget som særligt følsomme landbrugsområder. Inden for disse områder kan der ydes tilskud til miljøvenlig jordbrugsdrift, f.eks. ændret afvanding og ekstensiv drift.

Nogle lavbundsarealer er udpeget, fordi de er egnede til at blive genoprettet til vådområder, der kan være med til at reducere miljøbelastningen med især kvælstof og fosfor fra landbruget. Ved at genskabe den naturlige vandstand på arealet, kan vådområderne tilbageholde stofferne, så de ikke udvaskes til f.eks. kyster, fjorde og større søer. Vådområderne skal som en del af Vandmiljøplan II bidrage til at reducere udvaskningen af næringsstoffer fra gødsning til kystvandene.

Alsønderup Enge, Solbjerg Engsø og Strødam Engsø i Nordsjælland er eksempler på tidligere drænede engområder, der er blevet oversvømmet med henblik på at tilbageholde næringsstoffer. De tre engområder ligger langs Pøle Å, der afvander til Arresø. Det primære formål med denne genopretning er netop at begrænse tilførslen af næringsstoffer til Arresø, der i mange år har været stærkt udsat for forurening.

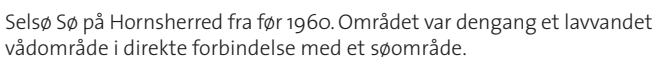
Kig udoover bunden af den tørlagte Søborg Sø ved Søborg Landsby. Der er i årevis blevet talt om at genskabe den tidligere sø. Hele området er udpeget som lavbundsområde.

Lavbundsområde ned til Esrum Sø ved Esrum. Området er et særligt følsomt landbrugsområde. (SFL-område)

Sangsvaner på oversvømmet eng, Alsønderup Enge ved Alsønderup. (Foto: Anders Tvevad/Biofoto)

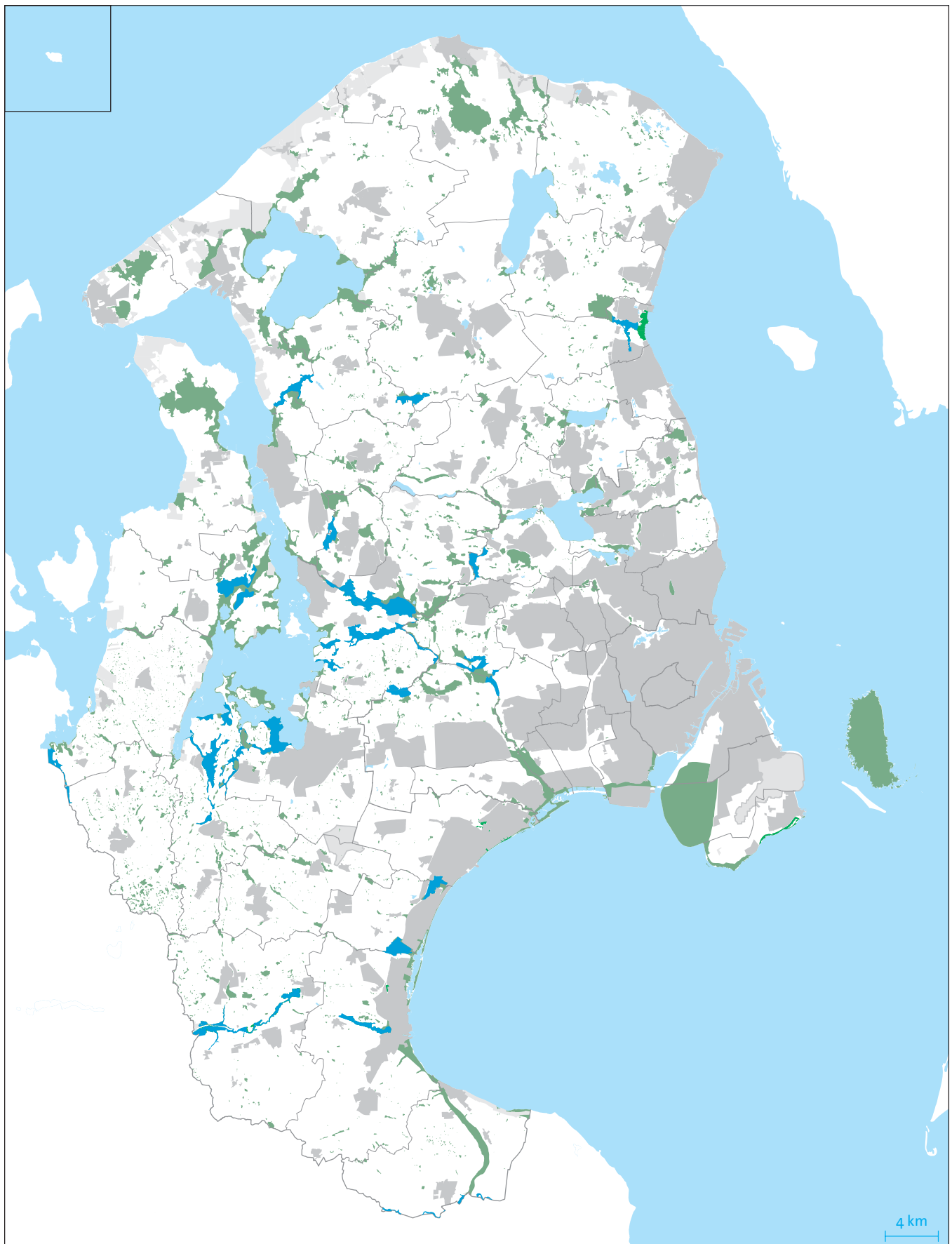

1983-1997

Topographic map of the Selsø area in Denmark, showing the lake (Selsø Sø) and surrounding settlements (Manderup, Vestby, Selsø). The map includes contour lines, roads, and a scale bar indicating 500m.

A wide landscape view of a grassy field in the foreground, a body of water in the middle ground, and a forested hill in the background under a blue sky with scattered clouds.

Beskyttelsesinteresser i det åbne land

Kort fra Regionplan 2005 som viser udpegning af lavbundsarealer (Redegørelseskort 4.1.6)

- Lavbundsarealer, der skal kunne genoprettes til vådområder (Vandmiljøplan II)
- Øvrige lavbundsarealer

Kystnærhedszone og friluftsområder

Kystnærhedszone med kystkile ved Øresund ved Nivå Bugt syd for Nivå. I billedets højre side ses en boligbebyggelse, der ligger ud for kilens nordlige afgrænsning.

Kystnærhedszone ved Tisvildeleje. En flot ubebygget kyststrækning med strand, klitter og plantage op til Tisvildeleje by. Nord for byen er kysten bebygget med sommerhuse helt ud til stranden.

Kystkile ved Gilbjerg Hoved og Nakkehoved ved Gilleleje. Den grønne kile, der ligger mellem to store sommerhusområder, udgør et værdifuldt friluftsområde med et åbent udyrket areal.

Indledning

Kystnærhedszone og friluftsområder er også omfattet af regionplanen. I kystnærhedszonen er der et stort overlap mellem de interesser, der gælder for de ubebyggede arealer langs kysten og beskyttelsesinteresserne for geologi, landskab, biologi og kulturhistorie. De regionale friluftsområder er delvis udpeget i områder, hvor der er en række af de oplevelsesværdier, som kendetegner områder med beskyttelsesinteresser. Det er ofte disse værdier, der har interesse i forbindelse med brugen af et friluftsområde.

Kystnærhedszone

Danmarks kystområder udgør i europæisk målestok enestående naturområder med åbne kystlandskaber og store biologiske og kulturhistoriske værdier, f.eks. et rigt fugleliv af international betydning. På grund af værdierne og et stort rekreativt potentiale er der et stort pres på kystområderne, ikke mindst i Hovedstadsregionen.

Danmark har forpligtet sig til at deltage i en europæisk indsats for at sikre en miljømæssig bæredygtig udvikling i kystzonen, og staten har udlagt en 3 km bred planlægningszone langs kysterne. Hensigten med at udlægge denne relativt brede zone er at begrænse bebyggelse og anlæg i kystområderne, specielt på de åbne kyststrækninger, hvor byggeri mv. visuelt påvirker kystlandskabet meget.

Kystområderne er sårbare over for bebyggelser og anlæg. Det gælder både set fra vand- og fra landsiden. Bygninger og høje anlæg kan virke dominerende i kystlandskabet, hvor de kan bryde kystlinjen og være ekstra synlige set i kontrast til den plane vandflade. Bygninger og andre anlæg kan også medvirke til at begrænse offentlighedens mulighed for adgang til kysten og til at færdes langs med kysten.

Ifølge planloven skal kystnærhedszonen søges friholdt for bebyggelse og anlæg, der ikke er afhængige af nærhed til kysten. Gunstig beliggenhed i forhold til herlighedsværdier er ikke en planlægningsmæssig gyldig begrundelse. Byggeriet i kystzonen skal begrænses til det absolut nødvendige. Anlæg og bebyggelser, der har behov for kystnær placering skal lokaliseres, så de påvirker kystlandskabet mindst muligt. Offentlighedens adgang til kystområderne må ikke forringes, men søges forbedret bl.a. ved gennem planlægningen, at skabe sammenhængende stiforløb til og fra og i kystzonen.

Kystnærhedszone og friluftsområder

Regionale friluftsområder

I et storbyområde er det af stor betydning for befolkningen, at der er nem adgang til grønne områder med varieret naturindhold nær bopælen. Det har betydning for befolkningens sundhed – både mentalt og fysisk. Grønne områder har også stor betydning i byområder, da de giver mulighed for at tiltrække både virksomheder og medarbejdere. Den rette sikring, brug og pleje af grønne områder har også stor værdi for fastholdelse og udvikling af dyre- og planteliv.

De regionale friluftsområder omfatter Fingerbyens allerede fastlagte grønne kiler og ringe, kileforlængelserne og den nye 4. Grønne Ring, der er et oplæg til et sammenhængende sticforløb, der forbinder kileforlængelserne. Desuden omfatter de regionale friluftsområder også kystkilerne.

Fingerbyens grønne kiler, ringe og kystkilerne fungerer som dagligt fritidslandskab for de nærmeste byområder og som udflugtslandskab for hele storbyens befolkning. Det skal gennem planlægningen sikres, at områderne friholdes for yderligere bebyggelse og anlæg til bolig, erhverv og andre bymæssige formål samt anlæg, der begrænser befolkningens adgang til og benyttelse af områderne til almene rekreative formål.

Kystkiler

Kysterne i Hovedstadsregionen er mange steder domineret af tæt bebyggelse med boliger og sommerhuse. Kystkilerne er ubebyggede områder med adgang fra baglandet og helt ud til kysten. Kilerne har stor rekreativ og landskabeligt værdi fordi de sikrer, dels adgang til kysten og stranden, og dels at alle har mulighed for at opleve den storslåede udsigt over havet. Desuden giver strandene i kystkilerne sammen med strandparkerne bademulighed for Hovedstadsregionens 1.8 mio. mennesker.

Det er karakteristisk for kystkilerne, at de er af stor regional rekreativ betydning for hele Hovedstadsregionens befolkning. De har også stor betydning som dagligt fritidslandskab for kommunens borgere og sommerhusbeboerne i anden parket. Kystkilerne er mange steder smalle og ligger i mange forskellige kommuner, der måske har svært ved at se kilernes regionale betydning.

Gåtur ved Vassingerød Old ved Vassingerød i Furesø-Stavnsholtkilens forlængelse.

Flyvestation Værløse ved Værløse i Hjortespringkilens forlængelse. Et stort og ubebygget område med mange muligheder for at indrette et fremtidigt friluftslandskab.

"Put-and-take - sø" i tidligere kalkgrav. Hove Overdrev mellem Stenløse og Gundsømagle i Vestskovkilens forlængelse. Tidligere graveområder giver ofte mange muligheder for indretning til friluftsområde.

Kystnærhedszone og friluftsområder

For at sikre og understøtte de rekreative interesser i kystkilerne vil det være betydningsfuldt, at kommunerne langs kysten samarbejder om at sikre adgang for alle til kysten. Det kan ske ved at vedligeholde og etablere et sammenhængende stinet langs kysterne og ved at sikre stier fra baglandet og ud til kysten. Stierne bør være markeret ved skiltning, og der bør være parkeringspladser de steder, hvor det er muligt at komme helt ned til stranden. Desuden bør de enkelte kystkommuner sikre, at udsigten fra kystkilerne over havet bevares. Nogle steder kan der opstå behov for mere konkret planlægning i en kystkile. Det kan være ved udarbejdelse af kystkileplaner, hvor en strategi for kystkilens anvendelse beskrives.

Grønne kiler og ringe

Det nærmere indhold og anvendelse af de udvidede grønne kiler og fastlæggelse af Den 4. Grønne Ring skal fremover ske gennem den kommunale planlægning. Planlægningen kan ske som et samarbejde mellem kommunerne med areal i kileforlængelserne og Den 4. Grønne Ring med Region Hovedstaden og staten som medspillere.

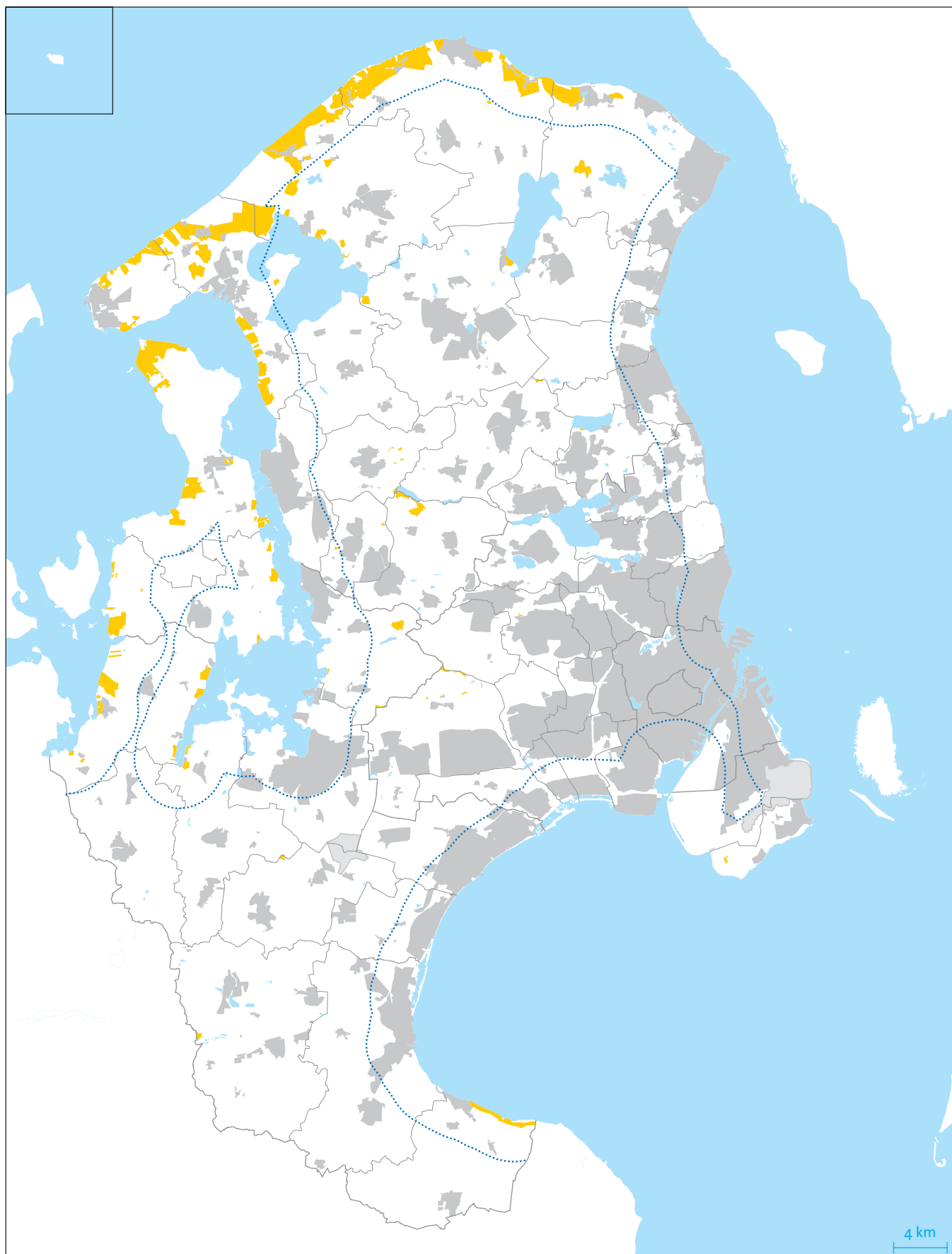
HUR har udarbejdet kilerapporter for de fire dele, som kileforlængelserne består af: Furesø-Stavnsholtkilens forlængelse, Hjortespringkilens forlængelse, Vestskovkilens forlængelse og Den Grønne Kiles forlængelse. Desuden har HUR udarbejdet en samlende overordnet strategi, Den Grønne Struktur i Hovedstadsregionen, der både giver baggrundsanalyser og peger frem mod udvikling af Hovedstadsregionens grønne struktur.

Kileplanerne er udarbejdet med de regionale sammenhænge for øje. I kileplanerne søges det derfor at tage hensyn til både helheden og til de lokale elementer.

I planerne, der er blevet til i samarbejde med de berørte kommuner og amter, er der anbefalinger til anvendelse af kilerne til rekreativ brug. Der er vist muligheder for placering af friluftsanlæg og udvikling af adgangsforhold med afvejning i forhold til beskyttelsesinteresserne og til gavn for både det almene og det organiserede friluftsliv.

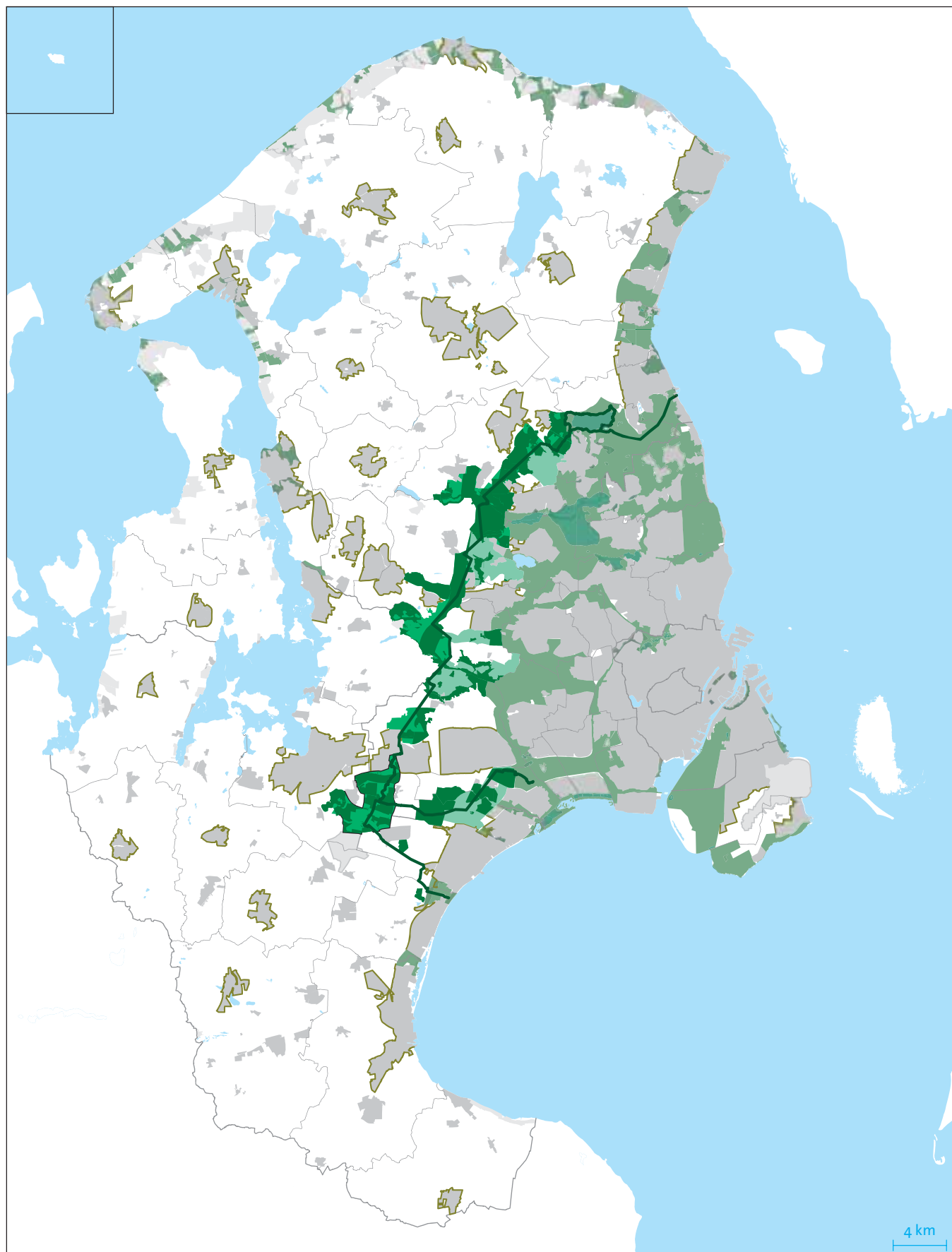
Lokale friluftsområder

I landområderne uden for de regionale friluftsområder kan kommunerne gennem planlægning afgrænse arealer til lokale friluftsmål i en bynær zone omkring byområder i Fingerbyen og ved kommunecentre uden for Fingerbyen. Den bynære zone omfatter områder, der som udgangspunkt ligger inden for ca. 1 km fra byranden. Eventuelt kan kommunen inddrage større dele af den bynære zone til friluftsmål, hvis områderne naturligt kan knyttes til byområdet og ligger inden for daglig gang- og cykelafstand. Planlægning for lokale friluftsmål i den bynære zone skal gennemføres på baggrund af en samlet kommuneplanlægning, hvor der tages hensyn til landskabs-, natur- og kulturverdier.

Kort fra Regionplan 2005 som viser udpegning af sommerhusområder og kystnærhedszone (Retningslinjekort 3.1.1)

- Eksisterende sommerhusområder
- Grænse for kystnærhed

Kort fra Regionplan 2005 som viser udpegning af de regionale og lokale friluftsområder (Retningslinjekort 4.2.1)

Fingerbyens grønne kiler, ringe og kystkiler	Særligt regionalt friluftsområde, Hedeland
Båndlagte arealer i ny grøn ring og i kileforlængelser	Byområdegrænse med særlig mulighed for at planlægge lokale bynære friluftsområder
Øvrige arealer i ny grøn ring	Ny sti i forbindelse med ny grøn ring
Øvrige arealer i kileforlængelser	

Varetagelse af beskyttelsesinteresser

Dette kapitel indeholder dels en introduktion til retningslinjer for beskyttelsesinteresser i HURs Regionplan 2005, dels nogle overvejelser om beskyttelsesområdernes sårbarhed, og hvordan man kan forbedre værdierne i områderne. Desuden bliver problemstillingen om beskyttelse og benyttelse kort berørt.

Beskyttelsesområder i HURs Regionplan 2005

I de forrige kapitler er beskyttelsesinteresserne for landskab, biologi, geologi, kulturhistorie og lavbund beskrevet. I HURs Regionplan 2005 er det valgt at samle beskyttelsesinteresserne i et samlet beskyttelsesområde, hvor der gælder fælles retningslinjer.

Beskyttelsesinteresserne er samlet i et fælles beskyttelsesområde, fordi der ofte er overlap mellem de forskellige interesser, og fordi de ofte er sårbare over for de samme indgreb. Ved at samle alle områderne, er det muligt at se beskyttelsesinteresserne i sammenhæng og harmoniseret for hele regionen.

Retningslinjer for beskyttelsesområder

I beskyttelsesområderne skal man være opmærksom på ikke at forringe de særlige landskabs-, natur- og kulturværdier, der findes i områderne. I Regionplanens retningslinjer står, at der i beskyttelsesområder ikke må ske indgreb, som strider mod de særlige værdier, som det er formålet at beskytte med udpegningen. Det vil sige, at det skal vurderes, om det konkrete indgreb forringer konkrete værdier, der findes på det konkrete sted.

Kravet om en konkret planlægningsmæssig vurdering betyder, at man, inden der gives tilladelse til et projekt, skal vurdere, hvilke værdier området er udpeget for at beskytte. Derefter skal man vurdere, om det ønskede projekt er i overensstemmelse med eller uforeneligt med disse særlige værdier, eller om projektet kan gennemføres, hvis det tilpasses, så der tages hensyn til værdierne. Endelig skal man evt. vurdere, om projektet ændrer på offentlighedens mulighed for at opleve og få adgang til værdierne.

Projekter kan f.eks. være byudvikling, opførelse og ændring af bebyggelse (f.eks. boliger og fritidsanlæg), opførelse af tekniske anlæg (f.eks. antennemaster, renseanlæg og vindmøller), ændret arealanvendelse (f.eks. skovrejsning og råstofgravning), terrænregulering, jorddeponi osv.

Vindmøller ved Hillerød. Eksempel på et projekt, hvor man skal vurdere om placeringen af møllerne forringer beskyttelsesinteresserne i området.

Ved landskabspleje med græsning benyttes med god erfaring Skotsk Højlandskvæg, da de kan være ude hele året.

Gravhøj ved Alsønderup. Højen er fri for træer og buske og står markant i landskabet.

Varetagelse af beskyttelsesinteresser

Værdiernes sårbarhed

De forskellige beskyttelsesinteresser er sårbare over for en lang række forhold. Sårbarheden afhænger af, hvilken beskyttelsesinteresse der er tale om. Grundlæggende er alle værdierne sårbare over for at blive påvirket direkte ved eksempelvis fjernelse.

Mange mindre naturområder, der indgår i biologiske interesseområder som vandhuller, moser og overdrev, samt kulturhistoriske værdier som diger og fortidsminder er i lovgivningen beskyttet mod fjernelse. Der er dog stadig enkelte elementer, der ikke er beskyttet mod at blive fjernet. Et eksempel er diger og levende hegn, der viser skellene mellem marker, f. eks. i en stjerneudskiftning. De kan risikere at blive fjernet, når landbrugsmarker sammenlægges, og en kulturhistorisk værdi går tabt.

I forbindelse med råstofgravning kan landskaber med markante terrænformer blive fjernet helt eller terrænet kan blive sløret. Kulturhistoriske eller arkæologiske spor, der ikke er synlige, kan blive ødelagt ved dræning og dybdepløjning.

Værdierne kan også blive påvirket indirekte. Det gælder f.eks. naturområder, der kan blive påvirket af gødning og pesticider fra landbruget, eller af at vandstanden sænkes som følge af vandindvinding eller dræning.

Skovrejsning ændrer landskabet markant. Nogle steder er det en berigelse for et landskab, både af hensyn til dyre- og plantelivet og miljømæssigt af hensyn til grundvandet, samt en gevinst af hensyn til landskabsoplevelsen og de rekreative muligheder. Andre steder kan skoven imidlertid sløre terrænformer eller kulturhistoriske spor. Det gælder f.eks., hvis skoven skjuler karakteristiske hegn og diger fra udskiftningstiden eller indsynet til en kirke.

Karakteristiske terrænformer, der fortæller om landskabets dannelse, kan blive sløret, hvis der udlægges ren jord over store områder, f.eks. for at terrænregulere landbrugsjord.

Byggeri kan også forringe værdierne. Et åbent, værdifuldt landskab kan f.eks. blive sløret af, at der opføres byggeri eller tekniske anlæg, der virker dominerende eller hindrer udsigten. Et værdifuldt kulturmiljø kan blive ødelagt og sløret af, at der opføres byggeri, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse.

Værdierne kan forbedres og plejes

Som beskrevet i kapitlerne om de enkelte beskyttelsesinteresser, er målet med at udpege særlige beskyttelsesområder i det åbne land både at forpligte sig til at beskytte værdierne og til at forbedre vilkårene for dem.

Beskyttelsesværdierne kan forbedres på mange måder. En af de mere omfattende er naturgenopretning. Genetablering af den nordlige del af Selsø sø, der er beskrevet i kapitlet om lavbund, er et eksempel på et naturgenopretningsprojekt. Ligesom eksemplet med Selsø Sø har mange naturgenopretningsprojekter til formål at forbedre områdernes værdi som levested for dyr og planter. Andre projekter har som primære formål at tilbageholde næringsstoffer, så de ikke udvaskes til større søer, fjorde eller kystvande. Alsønderup Enge og Solbjerg Engso i Nordsjælland er eksempler på vådområder, der er genoprettet for at tilbageholde næringsstoffer og mindske udvaskningen til Arresø.

Landskabspleje er en anden metode til at forbedre eller bevare beskyttelsesværdierne. Et typisk eksempel på landskabspleje er, at kommunen giver tilskud til afgræsning af en eng. Ved at sikre at engen bliver afgræsset, sikrer kommunen, at engen ikke gror til. På den måde bevares både et værdifuldt levested for sårbare planter, og samtidig bevares et stykke kulturhistorie, fordi engen historisk har indgået i landbrugsdriften.

Man kan også sikre de kulturhistoriske værdier i landskabet ved at sørge for at gravhøje og fortidsminder ikke gror til. Det kan sikres ved at højene afgræsses, eller ved at buske og mindre træer jævnligt fjernes.

Der findes også forskellige tilskudsordninger fra EU, der kan bruges til at forbedre især de biologiske værdier. Miljø Venlig Jordbrug (MVJ-ordninger) er et eksempel. Ordningen er rettet mod landbrug, der ligger i Særligt Følsomme Landbrugsområder (SFL-områder). Som navnet siger, gives tilskud til natur- og miljøvenligt jordbrug. Det kan f.eks. være tilskud til landbrug, der nedsætter kvælstoftilførslen, etablering af efterafgrøder for at forhindre udvaskning af næringsstoffer, tilskud til miljøvenlig drift af græs- og naturarealer, etablering af ekstensive randzoner eller braklægning af randzoner. Det er frivilligt, om landmændene vil benytte sig af tilskudsordningerne.

Varetagelse af beskyttelsesinteresser

Beskyttelsesværdier findes ofte sammen

Det er meget almindeligt, at der inden for det samme beskyttelsesområde findes flere interesser. F.eks. kan et overdrevsareal, der ligger på en ås, repræsentere flere forskellige værdier på en gang. Åsen kan være en del af et geologisk interesseområde, fordi den er dannet under sidste istid. Åsen er landskabelig værdifuld, fordi den er et karakteristisk terrænelement, der ligger markant i landskabet. Fra åsen er der god udsigt over landskabet. Overdrevet indeholder biologiske værdier, fordi det er en sjælden naturtype, der er levested for en lang række dyr og planter, hvoraf flere er truede/sårbare. Samtidig er overdrevet kulturhistorisk værdifuldt, fordi det har været brugt af en nærliggende landsby til græsning tilbage i tiden.

I eksemplet repræsenterer overdrevet på åsen både geologiske, landskabelige, biologiske og kulturhistoriske beskyttelsesinteresser. At der er mange beskyttelsesinteresser i samme område fortæller, at området er sårbart, og at et givet indgreb let kan komme i konflikt med beskyttelsesinteresserne.

Når det samme område kan være udpeget som beskyttelsesområde for flere forskellige interesser betyder det også, at et projekt, der tager hensyn til en interesse kan være i konflikt med en anden interesse. Eksempelvis kan man forestille sig, at en kommune ønsker at plante skov for at forbedre et område som spredningskorridor for dyr og planter, og for at forbedre borgernes mulighed for friluftsliv. Skoven ønskes plantet i et område tæt på en mindre by med en middelalder kirke, der ligger ud til de nuværende åbne marker. Der er en meget flot udsigt til kirken fra en nærliggende hovedvej, og fra det åbne land i øvrigt. Hvis der plantes skov, vil indsynet til kirken og udsigten fra kirken over det åbne land forsvinde. På den måde kommer ønsket om at rejse skov for at forbedre de biologiske værdier til at få negative konsekvenser for de kulturhistoriske og landskabelige værdier i området.

Det er derfor nødvendigt at vægte værdierne i forhold til hinanden eller at tilpasse projektet, så der til en hvis grad tages hensyn til de kulturhistoriske og landskabelige værdier.

Beskyttelsesinteresser går på tværs af administrative grænser

Som beskrevet under de enkelte beskyttelsesinteresser er det ofte store sammenhængende områder og helheder, der er værdifulde. Det gælder både store landskabelige helheder, kulturmiljøer, geologiske områder, spredningskorridorer og kerneområder.

Skuldelev Ås på Hornsherred, som både er geologisk, landskabelig og biologisk værdifuld.

Kulturlandskab ved Aastrup Gods mellem Vester Såby og Tølløse. Området dækker en sammenhængende kulturmiljøudpegning på begge sider af amtsgrænsen mellem Roskilde Amt og Vestsjællands Amt.

Helsingør Golfbane ses i baggrunden. Eksempel på golfbane, hvor der er taget hensyn til de biologiske værdier.

Varetagelse af beskyttelsesinteresser

Mange af de værdifulde helheder går på tværs af administrative grænser. For at undgå at værdifulde helheder går tabt, må kommunerne i fremtiden samarbejde. Det kan ske ved at to nabokommuner samarbejder om forbedring af naturindholdet i en spredningskorridor eller samarbejder om beskyttelse af et værdifuldt kulturmiljø.

Som det fremgår er det meget væsentligt, at man 'zoomer' ud og ser på et større sammenhængende område. Et projekt, der umiddelbart ikke påvirker beskyttelsesinteresserne på et konkret, lokalt sted kan have konsekvenser for helheden.

Det gælder eksempelvis, hvis man skal vurdere et ønske om opførelse af byggeri. Her er det ikke nok blot at vurdere, hvordan byggeriet kommer til at se ud på den aktuelle ejendom, man er også nødt til at se på, hvordan byggeriet vil påvirke det omgivende landskab og oplevelsen af det åbne land.

Beskyttelse og benyttelse

Intentionerne i Planloven og Naturbeskyttelsesloven er at sikre sammenhængende planlægning og beskyttelse af den danske natur og udvide offentlighedens adgang.

Hovedstadsregionen indeholder landskaber med mange natur- og kulturværdier, som har store oplevelsesværdier for det uorganiserede friluftsliv. Det er vigtigt, at disse værdier bliver tilgodeset i administrationen af det åbne land, og at offentlighedens adgang indtænkes i planlægningen.

I et storbyområde som Hovedstadsregionen er der et stort pres på at bruge det åbne land til forskellige aktiviteter. Traditionelt har det åbne land først og fremmest været brugt til landbrug, men der er en stadig stigende efterspørgsel på arealer til byvækst, infrastrukturanlæg, vindmøller osv. Samtidig ønskes det at beskytte natur og landskab blandt andet ved udpegning af beskyttelsesområder. Dertil kommer, at mange ønsker at bosætte sig naturskønt, og der er ønsker om rekreative friluftsanlæg som golfbaner og skydebaner, alt imens andre ønsker at bruge det åbne land til friluftsliv, hvor stilhed og uberørthed vægtes højt. Som myndighed kommer man derfor meget ofte ud for at skulle afveje interesserne i forhold til hinanden og vurdere fordele og ulemper ved et givet projekt. Dette gælder ikke mindst, hvis projektet ønskes placeret i et område med beskyttelsesinteresser.

Hvis indgrebene i forbindelse med projektet er omfattende, og værdierne i området er store, bør man overveje alternative muligheder for, hvor projektet kan placeres, uden at det kommer i konflikt med beskyttelsesinteresser.

I mange tilfælde er det muligt, at tilpasse projektet, så der tages hensyn til værdierne. Et tænkt eksempel kan være, at en byherre ønsker, at anlægge en golfbane på en landbrugs-ejendom, der ligger i et område, som er udpeget som beskyttelsesområde med biologiske og landskabelige interesser. I området findes flere vandhuller, og der er plantet læhegn. Området fremstår som et landbrugslandskab med få spredte gårde og huse.

En måde, hvorpå der kan tages hensyn til de biologiske interesser, er ved at bevare vandhuller og beplantning eller at øge naturindholdet ved at etablere flere mindre vådområder og beplantninger på golfbanen. Desuden kan man forsøge at minimere anvendelsen af gødning på banen og begrænse anvendelsen af pesticider.

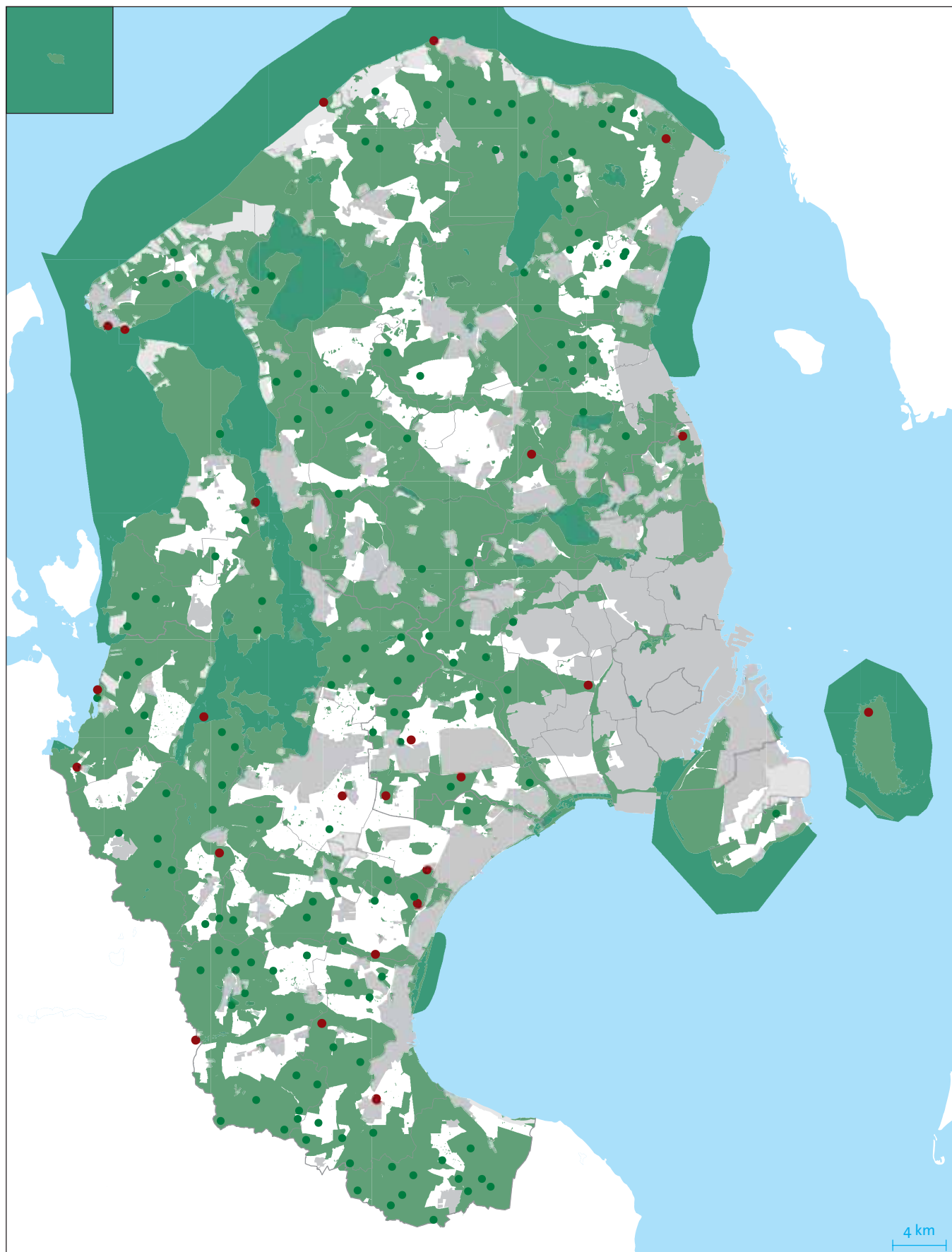
Der kan tages hensyn til de landskabelige værdier ved at udarbejde bestemmelser om, at der ikke må opsættes lysmaster ellers opføres bygninger/skure og lignende på selve golfbanen.

Golfbanen bør desuden være stor nok til at kunne bruges til andet end golf, dels af hensyn til de biologiske og landskabelige værdier, dels fordi golfbaner ofte ønskes placeret på arealer, der også har interesser for andre.

Det er derfor også vigtigt, at der er offentlig adgang til golfbanen, så den kan bruges rekreativt af andre, der ikke ønsker at spille golf. Der bør eksempelvis etableres stier på eller i kanten af golfbanen i tilknytning til det omgivende stinet og indrettes opholdspladser for ikke-golfspillere på attraktive steder. Parkeringspladsen bør kunne bruges af andre end golfspillere.

På den måde kan man både tage hensyn til værdierne i området, og være med til at forbedre dem og sikre en flersidet anvendelse af arealet.

I anden del af dette hæfte beskrives en række eksempler på konkrete projekter, hvor afvejningen mellem beskyttelse og benyttelse indgår.

Kort fra Regionplan 2005 som viser udpegning af beskyttelsesområder (Retningslinjekort 4.1.1)

Beskyttelsesområder for landskabs-, natur- og kulturværdier

Geologiske enkeltlokaliteter

Særlige landsbyer

Data- og kortgrundlag

Når man planlægger og administrerer beskyttelsesinteresserne i det åbne land, kan man med fordel inddrage en række kort, planer, databaser og andre kilder. Dette kapitel giver en kort introduktion til de kilder, som HUR typisk har anvendt i forbindelse med planlægning og administration. Gennemgangen er ikke tænkt som en udtømmende liste, men som et overblik over nogle af de vigtigste kilder.

Den digitale regionplan

En af de helt fundamentale oplysninger er naturligvis, hvilke områder, der er udpeget som beskyttelsesområder. Til det brug har HUR og amterne opbygget GIS-systemer. HURs webGIS er tilgængelig på HUR hjemmeside indtil ultimo december 2006. Fra 1. januar 2007 bliver alle amternes og HURs GIS-data samlet i en fælles national GIS-løsning under Miljøministeriet. Der bliver tilgængelig for alle kommuner via internettet.

BeskytGIS

I Hovedstadsregionen har HUR sammen med Frederiksborg, Roskilde og Københavns Amter og Københavns Kommune udarbejdet et særligt GIS for områder i det åbne land med beskyttelsesinteresser, kaldet BeskytGIS. Formålet har været at samle og formidle noget af den viden, som har ligget til grund for amternes og HURs planlægning og administration i det åbne land.

BeskytGIS indeholder dels digitale kort over områderne med beskyttelsesinteresser vedrørende landskab, geologi, kulturhistorie og biologi, som de kendes fra HURs WebGIS. Dels indeholder BeskytGIS en database, der er en uddybende redegørelse til Regionplan 2005, der beskriver hver af de fire beskyttelsesinteresser opdelt i mindre underområder. I databasen kan man finde en beskrivelse af værdierne i de enkelte områder og oplysninger om, hvad værdierne er sårbare overfor, og evt. en beskrivelse af, hvordan man kan tage hensyn til dem.

Endvidere er der link til en række specialrapporter i PDF-format. Disse rapporter kan yderligere belyse baggrunden for udpegningen af beskyttelsesområderne.

BeskytGIS findes på HURs hjemmeside indtil ultimo 2006. Der arbejdes i øjeblikket med at finde en løsning på, hvordan databasens oplysninger kan blive tilgængelige, når HUR er nedlagt.

Luftfoto

Luftfoto kan være gode at bruge som supplement til topografiske kort, fordi de viser områderne mere detaljeret og mere, som de fremstår i marken. Luftfoto er gode, hvis man vil se på beplantning eller arealanvendelsen i et område. Hvis man har fotos fra flere år kan man se ændringer i et områdes bevoksning og arealanvendelse.

Topografiske kort

Topografiske kort giver en lang række oplysninger. For eksempel kan terrænkurver give en idé om landskabets former, og kortet kan give gode oplysninger om et områdes bebyggelsesmønster.

Historiske kort

Det kan ofte være godt at vide, hvordan et område har set ud før i tiden. Det gælder eksempelvis, hvis man ønsker at udpege nye lavbundsarealer. Her kan man bruge ældre kort, hvor det ofte kan ses, hvor der tidligere har været vådområder. Ved at sammenligne med et nutidigt kort, får man en god fornemmelse af, hvor der findes områder, der er egnede til etablering eller genopretning af vådområder.

Ved planlægning og administration af kulturhistoriske værdier er historiske kort også værdifulde. De historiske kort fra tiden efter udskiftningen i begyndelsen af 1800-tallet, giver f.eks. oplysninger om bebyggelsernes placering og beliggenheden af hegn, diger og vådområder. Tilsammen siger de noget om, hvordan et givet område har hængt sammen med landsby, marker, skov og enge, samt hvordan området er blevet udskiftet.

Lokale museer

En anden vigtig måde at få oplysninger om et områdes historie er ved at kontakte de lokale museer eller lokalhistoriske arkiver, der ofte har et indgående kendskab til lokalområdet.

Delområdeplaner, sektorplaner og andre planer

Amterne i Hovedstadsregionen har udgivet en række planer, der indeholder gode oplysninger om beskyttelsesinteresserne i det åbne land. Det drejer sig især om delområdeplaner, områdeplaner og sektorplaner. For eksempel har Frederiksborg Amt udgivet delområdeplaner for sammenhængende naturområder i amtet. Delområderne er afgrænset ud fra vandløbsoplande og landskabelige forhold. Delområdeplanerne er

kataloger med forslag og idéer til natur- og miljøprojekter. Delområdeplanerne er et eksempel på integreret planlægning i det åbne land, hvor man via planlægningen i videst muligt omfang tager hensyn til alle interesser i det åbne land, så der både bliver plads til beskyttelse og benyttelse.

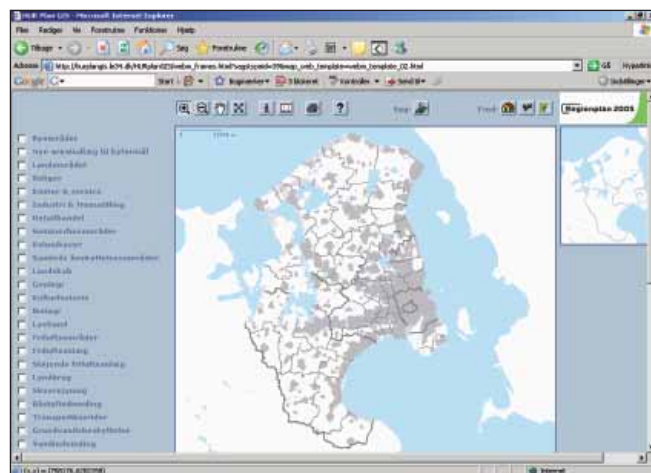
Roskilde Amt og Københavns Amt har på samme måde udarbejdet naturforvaltningsplaner, hvor målet er at opnå størst mulig effekt ved en helhedsorienteret indsats, som på samme tid tilgodeser vandmiljø, natur, geologi, landskab, kulturmiljø, friluftsliv og offentlig adgang.

Frederiksborg, Roskilde og Københavns Amter har udgivet en række sektorrappporter, der fortælle om det åbne lands værdier. Det er eksempelvis kulturhistoriske redegørelser og beskrivelser af naturtyper i amtet.

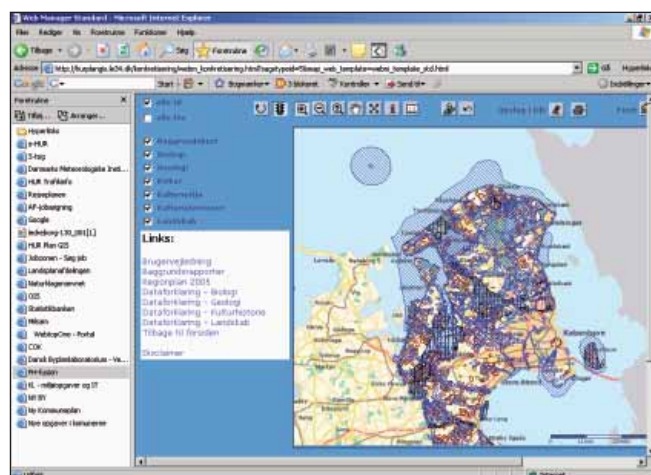
I litteraturlisten bagest i dette hæfte er der en liste over amternes naturforvaltningsplaner, sektorrappporter og andre specialrapporter. Rapporterne kan indtil udgangen af 2006 findes på amternes hjemmesider.

Besigtigelse

Kortdata og oplysninger giver vigtig baggrundsviden om et givet område, men ofte ser tingene anderledes ud i virkeligheden end på kort. Derfor er det en god idé at tage på besigtigelse. Ved en besigtigelse har man mulighed for på stedet at vurdere, om en given bebyggelse eller et anlæg vil virke dominerende eller i harmoni med landskabet, og det er ofte lettere at vurdere alternative placeringsmuligheder i forbindelse med en besigtigelse.

Indgangsbilledet til HURs WebGIS hvor man kan søge i Regionplan 2005.

Indgangsbilledet til HURs BeskytGIS hvor man kan søge oplysninger om beskyttelsesinteresser i det åbne land.

Foto taget ved besigtigelse. Fotoet er fra Veksø Mose ved Stenløse og viser udsigten mod vest.

Eksempler på behandling af beskyttelsesinteresser

I denne del af hæftet beskrives fem eksempler på ønsker om anvendelse af det åbne land. I starten præsenteres en række kort, planer, databaser og andre kilder, som HUR typisk har anvendt i forbindelse med planlægning og administration i det åbne land.

Eksemplerne tager udgangspunkt i og er inspireret af sager, som HUR har behandlet. De vedrører alle ønsker til anlæg eller ændret arealanvendelse i områder, der i HURs Regionplan 2005 er udpeget som beskyttelsesområde. Tilsammen dækker de beskyttelsesinteresser for landskab, kulturhistorie, biologi, geologi og lavbund.

I eksemplerne vurderes ønskerne i forhold til beskyttelsesinteresserne på det konkrete sted, og der gives forslag til løsningsmuligheder. Vurderingerne skal ikke betragtes som facitlister, men som eksempler på de overvejelser, man bør gøre sig i forbindelse med sagerne.

Eksempel 1: Golftræningsbane ved Gammel Ølstykke i Ølstykke Kommune

Området set ind mod Gl. Ølstykke

Eksemplet har fokus på beskyttelsesinteresser for landskab.

Baggrund

Ølstykke Kommune gav en landzone-tilladelse til en privat golftræningsbane på ca. 6 ha på et område, der var udpeget som et beskyttelsesområde. På banen skulle der være en Driving Range med 25 udslagssteder, indspilningshuller, amerikansk minigolf med 9 huller, puttebane, around-the-clock bane, 6 træningshuller, et lille klubhus på ca. 30 m² samt en parkeringsplads til 20 biler.

Det fremgik ikke af tilladelsen, om der var offentlig adgang til arealet uden betaling, om der skulle være belysning, og hvorledes arealet skulle plejes (eks. gødskning og sprøjtning). I kommuneplanen var området udlagt til bynært friluftsområde.

HUR foretog en vurdering af, om zone-tilladelsen var i overensstemmelse med Regionplanen.

Beskyttelsesinteresser

Arealet var i Regionplan 2005 udpeget som et område med landskabelige værdier.

I BeskytGIS stod der følgende oplysning om området:

"Landskabsforbindelse til Ølstykke. Bynære arealer ved Ølstykke." "Området er bl.a. sårbart over for: gødningsstoffer og pesticider, terrænændring, større anlæg og nybyggeri."

I beskyttelsesområder må der ikke ske indgreb, som strider mod de værdier, der er på det konkrete areal, og som er baggrunden for udpegningen af området som et landskabeligt interesseområde. Der må som hovedregel ikke planlægges eller gennemføres byggeri og anlæg ud over det, der er erhvervsmæssigt nødvendigt for driften af landbrug. Der skal tilstræbes størst mulig adgang til området. Tilstanden og arealanvendelsen må kun ændres, såfremt det ud fra en konkret regionplanmæssig vur-

dering kan ske uden at tilsidesætte de særligt værdifulde sammenhængende helheder eller enkeltelementer.

Vurdering

Området lå nordvest for Gl. Ølstykke tæt på bygrænsen. Arealet blev dyrket landbrugsmæssigt. Arealet var en del af en større grøn åbning mellem den nordlige del af Gl. Ølstykke og den sydlige del af Ølstykke station. På den modsatte side af Roskildevej var kommunen i gang med at etablere en bypark, og kommunen og Frederiksborg Amt var i gang med at etablere en stibro fra Lillevang til Byparken. Stibroen skulle forbinde de to åbne arealer, som lå på hver sin side af Roskildevej. Syd for området mellem Lillevang og Frederikssundsvej lå to erhvervsvirksomheder.

HURs vurdering af de oplysninger der lå på sagen viste, at det foreslåede projekt var af et omfang, så det ville forringe de landskabelige værdier. Projektet ville betyde en kraftig intensivering af arealet med mange forskellige golftræningselementer og bygninger.

De mange træningsfaciliteter ville lægge beslag på et stort areal i den grønne landskabskile. Det blev vurderet, at anlægget ville forringe den visuelle oplevelse af landskabet, udviske grænsen mellem land og by og afbryde landskabsforbindelsen ind til Ølstykke. Den landskabelige helhed som grønt område omkring Gl. Ølstykke ville blive afbrudt. Der var ikke redegjort for tilgængeligheden for ikke-betalende besøgende eller forholdet til beskyttelsesinteresserne og hvilke konsekvenser, anlægget ville få visuelt for landskabet.

Ved besigtigelsen blev området vurderet til at være påvirket negativt af de omkringliggende trafikerede veje samt af mere eller mindre spredt bebyggelse i området.

HURs samlede vurdering var, at zonetilladelsen ikke var i overensstemmelse med regionplanen.

Vurdering af andre løsninger

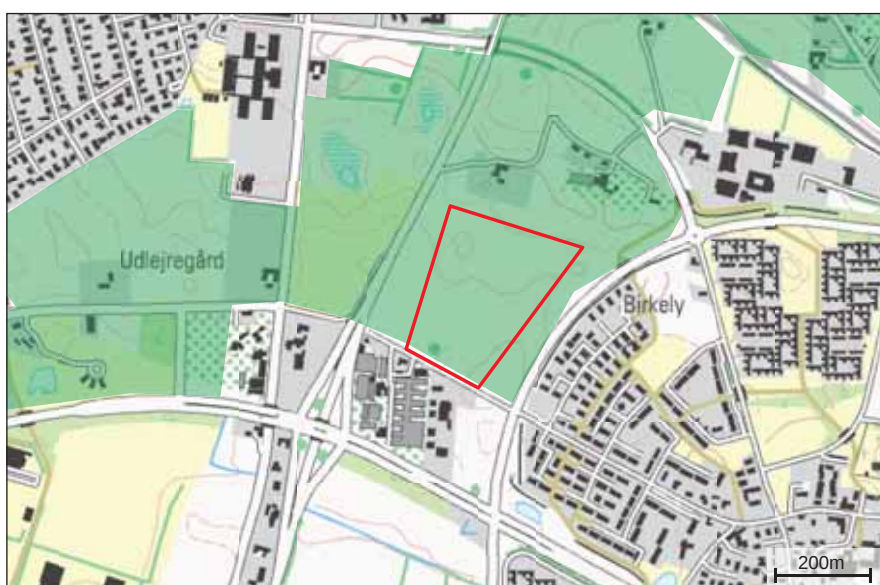
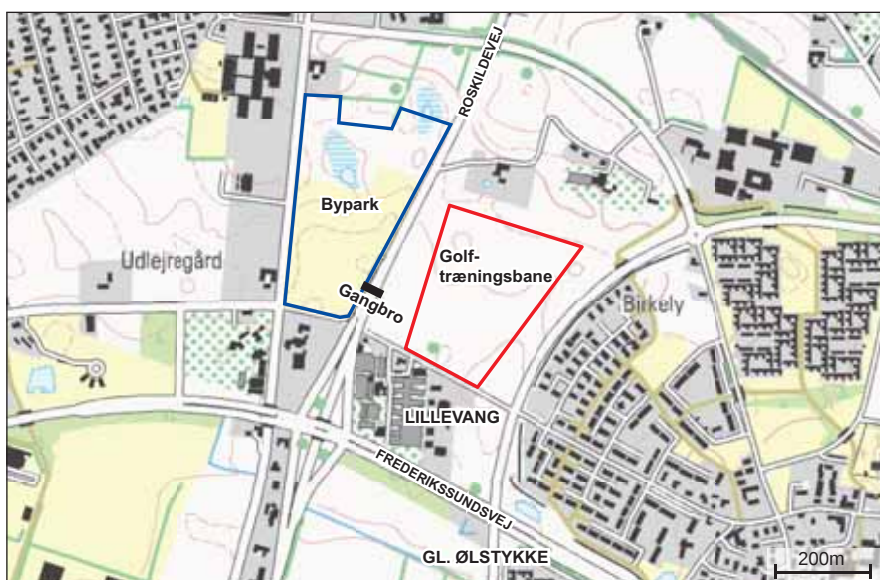
Der var umiddelbart tale om en så væsentlig ændring af det bestående miljø, at der derfor burde ske en lokalplanlægning for området i stedet for en landzonetilladelse. En lokalplan ville styre anvendelsen af området. Gennem bestemmelser kunne der tages hensyn til de særlige landskabelige værdier, der var i området. En lokalplan kan have bestemmelser om offentlighedens adgang, stier, placering af faciliteter, belysning, sikring af grundvandet, vandring m.v.

HUR vurderede derfor, at en lokalplan for golftræningsanlægget der havde bestemmelser, som tog hensyn til det pågældende landskab og til tilgængeligheden til området, ikke ville være i modstrid med Regionplanen.

Sagens udfald

HUR påklagede tilladelsen til Naturklagenævnet. Ølstykke Kommune besluttede efterfølgende at frafalde at søge projektet gennemført via en zonetilladelse og i stedet lave en lokalplan for området. I lokalplanen kom der bestemmelser om hensyn til områdets karakter af åbent landområde og de landskabelige forhold, offentlig adgang og forbud mod sprøjtning og gødning. Der kom også bestemmelser om, at der kun måtte være belysning ved vejen i en højde

af 1 m med nedadrettet lys, terrænenheder på højst +0,5 m, og at golfarealets forskellige anlæg ikke ville få et omfang, som visuelt ville forringe de eksisterende landskabsværdier. Golftræningsbanen er i dag et friluftsanlæg, hvor der er taget hensyn til beskyttelsesinteresserne.

Golftræningsbane Meget værdifulde landskaber

Eksempel 2: Skovrejsning ved Kildebrønde i Greve Kommune

Kildebrønde Kirke kan ses, når der bliver friholdt en kile gennem skoven.

Eksemplet har fokus på beskyttelsesinteresser for kulturhistorie og biologi.

Baggrund

Kommunen blev kontaktet af Københavns Energi samt Skov- og Naturstyrelsen, som ønskede at rejse bynær skov, der samtidig beskyttede grundvandet. Greve Kommune havde forud for henvendelsen haft fokus på at udvikle nye rekreative naturområder. Greve Kommune, Skov- og Naturstyrelsen og Københavns Energi blev enige om at samarbejde om etablering af to nye skov- og naturområder i kommunen. Det ene projekt skulle udføres nord for Kildebrønde landsby Å.

Kommunen henvendte sig til HUR for at få området med i Regionplan 2005. Området var udpeget som skovrejsningsområde og kileforlængelse.

Beskyttelsesinteresser

En søgning i HURs WebGIS viste, at området var omfattet af beskyttelsesinteresser for kulturhistorie herunder kirkeomgivelser samt biologi. Et mindre område var udpeget som lavbund.

Det gælder generelt for beskyttelsesinteresserne i det åbne land, at arealændelsen kun må ændres, hvis det ikke forringer de interesser, som området er udpeget for at beskytte.

Området, hvor det var ønsket at rejse skov, var udpeget som kulturmiljø. Kildebrønde landsby var udpeget som særlig bevaringsværdig landsby og omkring Kildebrønde kirke var der afgrænset en beskyttelseszone af hensyn til ind- og udsyn i forhold til kirken.

I BeskytGIS stod følgende uddrag om de kulturhistoriske værdier, kirkeomgivelser og de biologiske værdier:

Kulturmiljø

"Kildebrønde er en agrar landsby med kirke" "Landsbyens jorder findes endnu bevarede dele af det gamle ejerlaugsgærde" "Ved udskiftningen i 1805 blev landsbyjorden blokudskiftet, og der er endnu gode spor herfra. Vejforløb og udskiftningsgærder viser blokudskiftningsstrukturen, og det fremgår af gårdene i det åbne land, at mange gårde blev udflyttet. Husmændene fik også hus og jordlod flere steder i ejerlaugets yderkanter"

"Desuden er der i ejerlauget spredtliggende huse og samlinger af huse, som er udstykket på et senere tidspunkt. Herunder hører Kildebrønde Nordmark og Kildebrønde Mark. Længs landevejen mod Tåstrup ligger Kildebrønde landevejsby, som er opstået omkring husmandsstederne i slutningen af 1800-tallet" "Ejerlauget har generelt velbevarede spor fra perioden omkring udskiftningen, hvorfor en stor del af det er prioriteret som særligt bevaringsværdigt kulturmiljø".

Det fremgår også af oplysningerne, at "området er sårbart overfor bl.a. ophør af drift, fjernelse af levende hegn, fjernelse/manglende pleje af diger, skovrejsning, tilplantninger, terræ ændringer og tilgroning".

Kirkeomgivelse

"Kirken og landskabet: Kirken er næsten fritliggende i byens østlige udkant, og det åbne landbrugsland ligger helt op til kirkegården. Mod nord, øst og syd er der store jævne markflader med enkelte hegn og plantninger. Dette giver en vid og uforstyrret indsigts til kirken" "Af særlig interesse for samspillet med kirken er landskabet nordøst for landsbyen, og dette bør friholdes for tilplantning og bebyggelse".

Af oplysningerne i databasen fremgår desuden at "kirkeomgivelserne er sårbare overfor ophør af drift, tilplantning, skovrejsning og alle tiltag, der kan ødelægge udsigten til og fra kirken."

Biologiske værdier

"Spredningskorridoren danner forbindelse fra kerneområdet, Strandparken til Kerneområdet, Hedeland. Spredningskorridoren strækker sig langs Lille Vejleå. Korridoren er sammensat af små moser, enge og enkelte vandhuller, samt intensivt landbrug. For at forbedre naturindholdet i spredningskorridoren kan der etableres flere vandhuller, enge og moser afgræsses og landbruget ekstensiveres."

Vurdering

Der blev anvendt oplysninger fra Beskyt-GIS og et historisk kort fra 1800-tallet.

Det fremgik af BeskytGIS, at størstedelen af Kildebrønde bys ejerlav var udpeget som særligt bevaringsværdigt kulturmiljø, fordi det indeholdt synlige spor fra tiden omkring udskiftningen i 1805. Sporene var gærder og levende hegn, der markerede udskiftnings- og ejerlavsskel og dermed ejerlavets udskiftningsmønstre. Sporene blev også fundet ved at sammenligne det historiske kort med et nutidigt kort. Mange af de hegn, diger og veje der kunne ses på det historiske kort, er også bevaret på kortet fra 1800-tallet. Størstedelen af den spredte bebyggelse, der i dag findes i det omkringliggende landskab, blev også fundet på det historiske kort.

Bebyggelsesstrukturen i Kildebrønde landsby er velbevaret. En besigtigelse viste, at der var udsyn over ejerlavets landbrugsarealer og sammenhæng mellem landsbyen og landbrugsjorden. Denne sammenhæng ville forsvinde, hvis der blev plantet skov på hele området, og oplevelsen af det åbne landbrugsland mod landsbyen ville forsvinde.

Kirken ligger i udkanten af landsbyen, og besigtigelsen viste, at der var udsyn til og fra kirken mod nord og syd. Ind-

og udsynet til og fra Kildebrønde kirke mod nord og fra Kappellev Landevej ville stort set forsvinde, hvis der blev plantet skov. Derfor burde der planlægges en "indsigtsskile" i skovrejsningsområdet, hvor der ikke blev plantet træer. Kilen skulle holdes fri, f.eks. ved at området blev afgræsset, så selvsået bevoksning blev holdt nede og ind- og udsynet til kirken vedblev at være åbent.

HURs samlede vurdering var, at plantning af skov i den nordlige del af området, som tog hensyn til kulturværdierne, var forenelig med regionplanen. Friholdte, utilplantede kiler sikrede sammenhængen mellem landsby og land samt ind- og udsyn til og fra kirke og landsby.

Skovrejsningen var forenelig med de biologiske interesser, da skoven ville fungere som spredningskorridor for mange dyr. Ligeledes ville det mindre lavbundsområde styrke skovens biologiske værdi, under forudsætning af at det ikke blev drænet eller det blev tilplantet. Hvis der blev planlagt forskellige naturtyper i skoven, ville de biologiske værdier blive beriget, og spredningsmulighederne for dyr og planter blive bedre.

Skovrejsningen var også forenelig med intentionerne for kileforlængelsen af Den Grønne Kile.

Vurderinger af andre løsninger

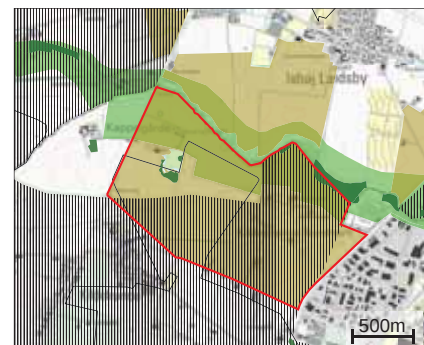
Et mere vidtgående forslag kunne være at sige nej til skovrejsning på området og i stedet udlægge skovrejsningsområdet til vedvarende græs eller at braklægge området. På den måde ville man ekstensivere landbrugsdriften og minimere brugen af pesticider og gødning, hvilket ville beskytte grundvandet. Samtidig kunne der etableres stier gennem området, der kunne føre forbi de

gærder, hegn og småsøer, der i dag findes i området. Således kunne de rekreative muligheder forbedres.

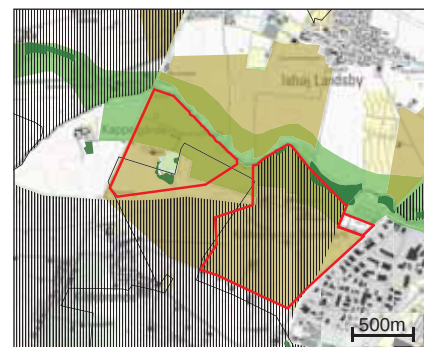
Ved at vælge denne løsning vil man undgå at sløre de kulturhistoriske spor som diger, hegn, vej og bebyggelse, og ind- og udsynet til og fra kirken ville blive bevaret. Samtidigt ville grundvandet ville blive beskyttet.

Sagens udfald

Området kom med i Regionplan 2005. Kommunen besluttede, at der i projektet ville blive taget hensyn til natur-, kultur- og landskabelige værdier i dialog med HUR og Roskilde Amt. I et område mellem Kildebrønde Nordmark og Kappelgårde ville der blive friholdt et område for skovrejsning af hensyn til udsigten til Kildebrønde Kirke, gamle hegn og andre kulturværdier i området. Tilsvarende ville der blive friholdt skovfrie bræmmer ved Lille Vejleåen.

Ønsket areal

Endelig areal

 	Skovrejsningsareal	 	Lavbundsarealer
 	Kulturmiljøer	 	Biologi
 	Kirkeomgivelser	 	Skovrejsning

Eksempel 3: Terrænen ændring ved Havelse Å i Skævinge Kommune

Del af areal hvor der ønskes udbragt jord i 2 m's højde

Eksemplet har fokus på beskyttelsesinteresser for biologi.

Baggrund

En landmand søgte kommunen om landzonetilladelse til en terrænregulering af et landbrugsareal på ca. 5 ha. Han ønskede at fylde arealet op med ca. 2 m ren jord. Han ønskede i alt at udlægge 70.000 m³ jord.

Formålet med terrænreguleringen var, at gøre arealet nemmere at dyrke. Arealet var ujævnt, det havde lav bonitet og det var vandlidende i perioder. Øst for arealet lå en eng og et lavbundsområde. Ansøger oplyste, at disse områder ikke ville blive berørt af opfyldningen. Han ville dog gerne køre over områderne med jorden, for at gøre kørevejen så kort som mulig og han ville udlægge køreplader for ikke at skade arealerne. HUR foretog en vurdering af, om zone-tilladelsen var i overensstemmelse med regionplanen.

Beskyttelsesinteresser

Området var udpeget som beskyttelsesområde i Regionplan 2005 på grund

af biologiske interesser (spredningskorridor). I beskyttelsesområder må der ifølge regionplanen som hovedregel ikke placeres ren jord.

I BeskytGIS stod bl.a. følgende oplysninger:

"Området udgøres af vandløb, vandløbsnære arealer, lavbundsområder, moser, ferske enge og overdrev og andre tørre lysåbne naturtyper.

Der er i korridoren barrierer som veje og jernbanestrækninger som kan hindre dyr og planter i at sprede sig.

Området er sårbart over for bl.a. terrænen ændringer."

I områdets sydøstlige del var der åbenskyttelseslinie omkring Havelse Å på 150 m (Naturbeskyttelseslovens § 16). Der var lige uden for området registreret eng og vandhuller, som er beskyttet af Naturbeskyttelseslovens § 3. Op til området lå en større sø, som var et Vandmiljøplan-II projekt. Tilstopning af dræn havde medført at lavbundsområdet var blevet til en sø.

Vurdering

HUR vurderede på baggrund af de eksisterende oplysninger, at det ansøgte ville forringe de værdier, som området var udpeget for at beskytte. En så omfattende terrænregulering med en så stor mængde jord, udlagt i 2 m's højde, ville sløre landskabets former og udjævne terrænforskellene i landskabet som var karakteristisk ved at have flere lavninger. Der ville være risiko for en negativ effekt for de biologiske værdier i området, hvis der blev udlagt så store jordmængder, da det kunne være svært senere at give mulighed for at etablere nye levesteder for dyr og planter på arealet. På arealet lå op til flere naturområder. Den ønskede terrænregulering ville derfor forringe mulighederne for spredning af dyr og planter til arealet, hvis det blev påfyldt en så stor mængde jord.

Desuden var den sydøstlige del af området omfattet af åbenskyttelseslinje, inden for hvilken der generelt er forbud mod at foretage terrænen ændringer.

Vurdering af andre løsninger

Et mindre omfattende projekt, med en mere begrænset mængde jord, ville det konkrete sted være i overensstemmelse med Regionplanen. Spredningsmulighederne for dyr og planter ville blive bedre sikret, hvis der blev udlagt en væsentlig mindre mængde jord, som fulgte terrænet, da mulighederne for senere at etablere en naturvenlig drift af arealet derved ville blive forbedret. For eksempel uddybning af de lavere områder til vådbundsområder.

Den sydøstlige del burde tages helt ud, da det er i strid med Naturbeskyttelsesloven at foretage terrænændringer inden for åbeskyttelseslinjen for Havelse Å.

Udlægning af jorden i eksempelvis max. 1/2 m, ville ikke forringe de værdier, som området var udpeget for at beskytte, og det ville ikke udviske terrænforskellene markant. Ansøger ville med udlægning af 1/2 m jord kunne opnå de forbedringer af dyrkningen, som han ønskede.

Sagens udfald

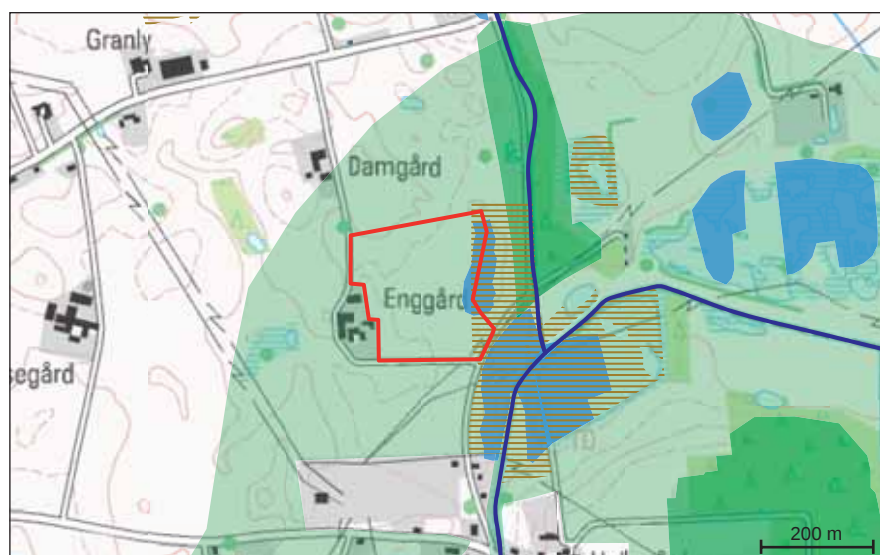
Ansøger ændrede sin ansøgning ved at reducere mængden af jord, som skulle udbringes til max. 17.000 m³, udlagt i max. 1/2 m på et areal på ca. 40.000 m². Ejeren ønskede ikke længere at udlægge køreplader over naboarealet (eng), men i stedet benytte markvejen bag lavbundsarealerne. Det sydøstlige areal blev helt taget ud af projektet.

Kommunen vurderede, at den beskrevne terrænregulering ikke krævede landzonetilladelse, og HUR blev derfor ikke bedt om at udtale sig om den ændrede ansøgning. I flg. kommunens retningslinjer for administration af tilladelser til placering af ren jord i det åbne land er det muligt, uden zonetilladelse,

at sprede ren jord ud over f.eks. en mark, såfremt der ikke sker en ændret anvendelse af arealet, og såfremt de naturlige landskabsformationer ikke udjævnes. Det er en forudsætning, at spredningen af jord ikke strider mod naturbeskyttelsesloven, jordforureningsloven, miljøbeskyttelsesloven, landbrugsloven eller mod de udpegede beskyttelsesområder i regionplanen.

Naboareal med lavbundsområde.

- Område
- Havelse Å
- Fersk eng
- Lavbundsarealer
- Værdifuld landskab
- Biologiske interesser- Spredningskorridor

- Forslag
- Endelig projekt

Eksempel 4: Landsbyafgrænsning for Søborg i Græsted-Gilleleje Kommune

Den flade afvandede Søborg Sø ses i baggrunden. Søborg Landsby ligger på et tidligere næs nord for Søborg Sø

Eksemplet har fokus på beskyttelsesinteresser for landskab, geologi, kulturhistorie og lavbundsarealer.

Baggrund

Kommunen udarbejdede et forslag til en lokalplan for Søborg Landsby med kommuneplantillæg. Planen indeholdt ændringer af landsbyafgrænsningen og et nyt boligbyggeri inden for landsbyafgrænsningen.

HUR skulle vurdere om forslaget var i overensstemmelse med regionplanen. Lokalplanen var udarbejdet med det formål at sikre landsbyens identitet og karakter ved at bevare strukturen af fritliggende huse, de forskellige hustyper, karakteristiske beplantninger og de landskabelige træk med åbne kiler i det omkringliggende flade landskab. Samtidig var det formålet at udlægge byggefeltet til sikring af Søborgs udvikling og fortsatte værdi som attraktivt boligområde.

Området ligger lige nord for Søborg Sø. Søborg landsby er en landzonelandsby.

Beskyttelsesinteresser

Lokalplanområdet var omfattet af flere beskyttelsesinteresser. Det lå i et område med landskabelige-, og kulturhistoriske værdier, inden for kirkeomgivelse, og den sydlige del lå inden for et område med geologiske værdier og lavbundsområde.

I BeskytGIS stod der bl.a. følgende oplysninger:

Kulturhistoriske værdier

"Området har stor fortællerværdi, fordi det er forholdsvis upåvirket, og landskabsdannelsen og ressourcegrundlaget herved fremstår tydeligt. Området er særdeles formidlingseget med hensyn til de kulturhistoriske værdier. Søborg Ejerlav og Søborg sø er et sjældent bevaret, næsten upåvirket kulturmiljø, der visuelt fremstår som en vidtstrakt helhed."

Landskabelige værdier

"Åbent ådals- og bakkelandskab. Søborg landsby ligger på et næs i den tidligere Søborg Sø. Søen har været en tidligere fjord fra litorinahavet (stenalderhavet), og har siden bronzealderen været en sø. Søen er drænet og tørlagt og er blevet opdyrket siden slutningen af 1800-tallet. Området er sårbart over for bl.a. nybyggeri, vej anlæg og til- og ombygninger."

Vurdering

HUR vurderede, at lokalplanforslaget ikke var i overensstemmelse med regionplanen på flere områder:

Landsbyafgrænsningen

Forslaget udvidede landsbyafgrænsningen med et område til landbrugsformål i den sydlige og østlige del. Områderne var omfattet af landbrugspligt. Ifølge regionplanen skal landsbyernes afgrænsning ud mod det åbne land tilstræbes fastholdt.

Den sydlige del, som er udpeget som lavbundsområde, burde desuden være friholdt for byggeri og anlæg for at sikre eksisterende natur eller for at sikre mulighed for genopretning af natur og miljø. Områdets geologiske værdier ville ikke kunne sikres, hvis det udgik af landområdet og blev lokalplanlagt. Det sydlige område indgår som en del af det karakteristiske istidslandskab, hvor den oprindelige smeltevandsdal og stenalderfjord er tydelig i terrænet, og fortællerværdien om Søborg Landsbys placering på et næs i den tidligere fjord/sø er vigtig.

Hvis de foreslåede områder blev inddraget i lokalplanen, ville beskyttelses-

interesserne for natur, landskab og kulturhistorie på arealerne ikke blive tilgodeset. HUR vurderede, at de nye områder ikke skulle indgå i landsbyafgrænsningen, men forblive i det åbne land af hensyn til beskyttelsesinteresserne.

Boligområder

Forslaget åbnede op for muligheden for 14 nye boliger inden for landsbyafgrænsningen.

Ifølge regionplanen skal det sikres, at byudvikling sker inden for et klart afgrænset byområde. Dog er Landzone-landsbyer ikke en del af byområdet.

Søborg Landsby er en af de mest interessante landsbyer i Nordsjælland pga. beliggenheden og bebyggelsesmønstret. Det ville derfor være i strid med regionplanen at give mulighed for at opføre det store antal boliger som beskrevet i planforslaget

I regionplanens retningslinjer for kulturværdier står, at der som hovedregel ikke må planlægges eller gennemføres byggeri og anlæg ud over det, der er erhvervsmæssigt nødvendigt for driften af landbrug. I beskyttelsesområder skal der være mulighed for at forbedre bl.a. kulturværdierne, og der må ikke inddrages arealer til byudvikling.

Landsbyens kulturmiljøværdier er sårbare over for mange nybyggerier og de ville bryde den kulturhistoriske helhed i landsbyen og bryde grænsen mellem landsby og landskab. Endvidere ville de landskabelige værdier blive forringet, da den landskabelige historiske sammenhæng mellem landsby, udflyttergårde og landskab ville blive slået i stykker. HUR vurderede, at det var i strid med regionplanen at give mulighed for ud-

stykning til nye boliger i det omfang, som lokalplanen gav lov til.

Inden for kirkeomgivelser må der ifølge regionplanen kun gennemføres byggeri og anlæg, hvis det ikke forringer samspillet mellem kirke og landskab eller landsbymiljø. Et af byggefeltene i forslaget lå i udsigtskilen til kirken. Byggeri her ville visuelt sløre indblikket til kirken og virke forstyrrende på kirkens nære omgivelser. Byggeriet var derfor i strid med regionplanen.

Vurderinger af andre løsninger

Der kunne tillades opførelse af nogle få boliger, som kunne tilpasses den eksisterende bebyggelse, og som efter en konkret vurdering ikke ville gå ud over beskyttelsesinteresserne. Eksempelvis kunne nye boliger, som blev etableret

som huludfyldning eller fortætning, accepteres, så længe det ikke ville forringe omgivelsernes visuelle fremtræden og landsbyens oprindelige struktur og kulturhistoriske værdier. Endvidere kunne nye byggefelt accepteres, hvor det ikke skete som udvidelse ud i det åbne land.

Sagens udfald

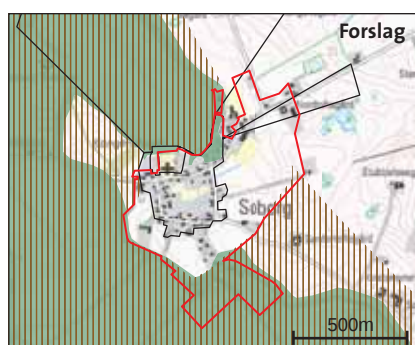
Kommunen udarbejdede efter forhandlinger med HUR en ny lokalplan, som gav mulighed for fortætning af den eksisterende landsbystruktur samt huludfyldning. Den gav mulighed for 5 nye parceller samt mulighed for flere boliger på to ejendomme. Landsbyafgrænsningen blev ikke udvidet. HUR vurderede, at den ændrede lokalplan var i overensstemmelse med regionplanen.

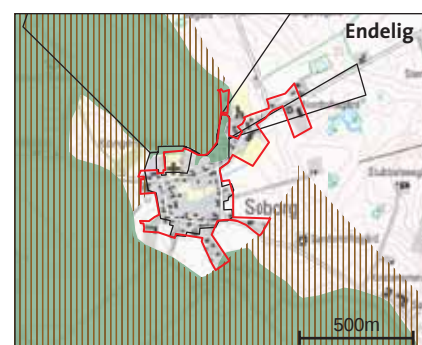
Område syd-øst for Søborg hvor landsbyafgrænsningen var ønsket udvidet.

Område øst for Søborg hvor landsbyafgrænsningen var ønsket udvidet. Udflyttergård i baggrunden.

Hele området er udpeget som kulturmiljø og landskabeligt værdifuldt
 Lokalplan forslag
 Lavbundsarealer
 Geologiske interesser
 Kirkeomgivelser

Hele området er udpeget som kulturmiljø og landskabeligt værdifuldt
 Lokalplan endelig
 Lavbundsarealer
 Geologiske interesser
 Kirkeomgivelser

Eksempel 5: Duemosevejs forlængelse i Farum og Birkerød Kommuner

Et græsklædt område som vejen skal gå igennem.

Eksemplet har fokus på beskyttelsesinteresser for biologi (spredningskorridor) og landskab.

Baggrund

Farum og Birkerød kommuner ønskede at etablere en mere direkte forbindelse mellem Birkerød og Farum. Vejen mellem byerne ville blive kortere, og Birkerød erhvervsby ville få en mere direkte forbindelse til Hillerødmotorvejen. De ruter, der ellers bruges mellem Birkerød erhvervsby og Hillerødmotorvejen, ville blive aflastet.

Vejen var planlagt til at være syv meter bred med to meter rabat i begge sider samt en 3 meter bred dobbeltrettet fællessti for cyklister og gående kantet af en 1 meter bred yderrabat.

Etablering af vejen krævede, at der skulle udarbejdes en VVM-redegørelse, og at vejen blev indarbejdet i kommuneplanerne for Farum og Birkerød. HUR udarbejdede VVM-redegørelsen.

Beskyttelsesinteresser

I Regionplan 2005 var området udpeget som beskyttelsesområde på grund af landskabelige og biologiske interesser. De biologiske interesser knyttede sig til en spredningskorridor for dyr og planter, som området var en del af.

Ifølge regionplanen må der i beskyttelsesområder som hovedregel ikke opføres anlæg ud over det, der er erhvervmæssigt nødvendigt for landbrug, skovbrug eller fiskeri. Arealanvendelsen må kun ændres, såfremt det kan begrundes ud fra væsentlige samfundsmæssige hensyn, og såfremt det ud fra en konkret regionplanmæssig vurdering kan ske uden af tilsidesætte de særligt værdifulde sammenhængende helheder eller enkeltelementer.

At området var udpeget som spredningskorridor betyder, at mulighederne for at dyr og planter kunne leve i og sprede sig i området skal bevares og forbedres. Derfor var det blandt andet

vigtigt at bevare og styrke de naturområder, der fandtes i spredningskorridoren.

I BeskytGIS står der blandt andet om området:

”Spredningskorridoren er et kuperet areal med småskove, agerland og en mængde vandhuller. Spredningskorridoren grænser mod nord op til et kerneområde med store sammenhængende overdrevsarealer og mod syd til et kerneområde med Furesø. Spredningskorridoren gennemskæres af en landevej. For at sikre, at de dyr, der forekommer i området, frit kan færdes og spredes mellem naturområderne og andre fødesøgnings-, hvile- eller ynglelokaliteter, skal der etableres faunapassager, der tillader dyrene at passere på tværs af vejene. Området er sårbart overfor tilførsel af næringsstoffer, indvandring af fremmede plantearter og ophør af landbrugsdrift med tilgroning til følge.”

Desuden er området en del af Stavnsholt-kilen, der er en landskabsforbindelse til Sjælsø. Området kan karakteriseres som et småkuperet dødislandskab.

Vurdering

I forbindelse med HUR's udarbejdelse af en VVM-redegørelse blev vejens påvirkning af blandt andet de landskabelige og biologiske værdier vurderet.

For de landskabelige interesser vurderede HUR, at den visuelle oplevelse af vejen ville være stærkt begrænset. Dels fordi vejen skulle passere et småkuperet terræn, hvor den blev placeret så lavt som muligt i terrænet, dels fordi der på grund af det småkuperede terræn ikke var det store udsyn over landskabet, og fordi vejen set fra byområdet mod nordvest kom til at ligge i en lavning. Beplantning og levende hegn ville desuden skærme for vejen. Den ønskede linjeføring ville komme til at passere et vandhul i et dødishul. Vandhullet skulle fyldes op, og der blev planlagt en arealmæssig tilsvarende opgravning af vandhullet væk fra linjeføringen. HUR vurderede derefter at påvirkningen af de landskabelige værdier ville være små og af lokal karakter.

Vejens påvirkning af områdets funktion som spredningskorridor for dyr og planter var først og fremmest, at den ville virke som en barriere for, at dyr kunne passere vejen, og dermed øge risikoen for trafikdræbte dyr. I forbindelse med projektet var det planlagt, at der skulle foretages forskellige afværgeforanstaltninger for at mindske ulemperne for dyre- og plantelivet i området.

Størst risiko for trafikdrab har de små pattedyr som pindsvin, hare, ræv, grævling, mårhund, egern, mus, spidsmus samt padder. For at mindske vejens barriereeffekt burde der indbygges en faunapassage i vejdæmningen. Faunapassagen burde placeres på et sted, hvor

der var gode ledelinjer for dyrene ved læhegn eller vandhul. Faunapassagen kunne være et betonrør, hvor der var lagt sand i bunden af hensyn til dyrenes poter.

Større dyr som for eksempel rådyr ville dog ikke kunne benytte faunapassagen. De større dyr vurderedes sjældnere at risikere trafikdrab, da det højst ville blive tilladt at køre 60 km/t. Risikoen for trafikdræbte dyr ville desuden mindskes yderligere, hvis der blev sat advarsskilte op langs vejen og ved at undgå sammenhængende beplantning helt ud til vejen.

For at mindske vejens barriereeffekt og undgå at padder trafikdræbes, burde der etableres to erstatningsvandhuller, et på hver side af vejen. De nye vandhuller skulle placeres i nærheden af mindst to andre vandhuller og gode overvintringsområder. På den måde behøvede padderne ikke at krydse vejen.

Risikoen for at flagermus og fugle kolliderer med bilerne på vejen blev vurderet som meget beskedne. For krybdyr, for eksempel markfirben, vurderedes risikoen for trafikdrab opvejet af, at der blev skabt egnede levesteder

langs vejen. Hvis rabatterne blev plejet ville vejdæmningen og brakarealet mellem vejen og læhegnet blive et udmærket levested for markfirben. Området ville skulle slås en gang årligt, så det fremstod åbent.

Den valgte vejføring betød, at et vandhul delvist skulle fyldes op. Opfyldningen blev planlagt kompenseret af en tilsvarende afgravning i den modsatte side, så vandhullets areal blev bevaret. I forbindelse med vejens etablering burde vandhullet ryddes for pilebuske, hvilket ville være positivt for vandhullets naturværdi. Afledning af vejvand til søer i området kunne påvirke søerne negativt, men da naturværdierne i forvejen er beskedne, blev det vurderet at det ikke ville være en væsentlig forringelse.

Eneste umiddelbare påvirkning at plantelivet i området ville være, at et par læhegn ville blive krydset vinkelret og nogle træer i hegnene ville blive fjernet.

Sagens udfald

HUR vurderede i forbindelse med VVM-redegørelsen, at beskyttelsesinteresserne i området ikke ville blive påvirket væsentligt.

Områder med landskabsinteresser

Områder med biologiske værdier - kerneområder og spredningskorridorer

Litteraturliste

Landskab

- "Hjortespringkilen, En strategiplan for den fremtidige planlægning, administration og realisering" (1998)
- "Landskabsplan for Pile Mølle, Lille Vejleådal" (1996)
- "Områder af stor landskabelig værdi", Arbejdsnotat nr. 9 (1993)
- "Værdifulde landskaber", regionplantillæg nr. 2 til Regionplan 1989, Frederiksborg Amt (1992)
- "Landskabsbeskrivelse, Frederiksborg Amt" (1992)
- "Værdifulde landskaber", regionplantillæg nr. 4 til Regionplan 1989 (1992)
- "Guide til det danske landskab", Henrik Vejre og Thomas Vikstrøm, RHODOS Internationalt Forlag for Videnskab og Kunst, København (1995)
- "Landbrugslandet - Skabelse og iagttagelse". Katrine Højring, Egon Noe, Anne Gravsholt Busck, Emil Husted Erichsen. Syddansk Universitetsforlag 2005.
- "Danmarks Natur. Bind 7. Hede, Overdrev og Eng". Politikens Forlag 1970.
- "Danmarks Natur. Bind 8. Agerlandet". Politikens Forlag 1970.

Geologi

- "Landskabsbeskrivelse, Frederiksborg Amt" (1992)
- "Nationale Geologiske Interesseområder" (Fredningsstyrelsen 1984)
- "Geologisk set" (Skov- og Naturstyrelsen – kun delvis færdig i Hovedstadsregionen)
- "Guide til det danske landskab", Henrik Vejre og Thomas Vikstrøm, RHODOS Internationalt Forlag for Videnskab og Kunst, København (1995)
- "Danmarks Natur. Bind 1. Landskabernes Opståen". Politikens Forlag 1967.

Kulturhistorie

- "Kulturhistorisk oversigt – nyere tid 1536-1997" (1999)
- "Kulturhistorisk oversigt – middelalder 1050-1536" (2002)
- "Kulturhistorisk oversigt – oldtid" (under udgivelse)
- "Kirkeomgivelser i Københavns Amt" (2001)
- "Kirkeomgivelser, Frederiksborg Amt" (2000)
- "Kirkeomgivelser i Roskilde Amt" (2000)
- "Kulturmiljøer 1. Introduktion til kulturmiljøer i Roskilde Amt" (2000)
- "Kulturmiljøer 2. Særligt bevaringsværdige kulturmiljøer i Roskilde Amt" (2000)

- "Kulturmiljøer 3. Bevaringsværdige kulturmiljøer samt de ikke prioriterede i Roskilde Amt" (2002)
- "Gravhøje i agerlandet" (2000)
- "Gravhøje i skov" (2000)
- "Kulturhistorie i hovedstadsregionen" (Hovedstadsrådet 1986)
- "På opdagelse i kulturlandskabet." Idé og redaktion: Vivian Etting, Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen. Gyldendal 1995
- "Det åbne lands kulturhistorie ca. 1680-1980" Bo Fritz bøger. DSR Forlag 1998.
- "Landbrugslandet - Skabelse og iagttagelse". Katrine Højring, Egon Noe, Anne Gravsholt Busck, Emil Husted Erichsen. Syddansk Universitetsforlag 2005.
- "Danmarks Natur. Bind 7. Hede, Overdrev og Eng". Politikens Forlag 1970.
- "Danmarks Natur. Bind 8. Agerlandet". Politikens Forlag 1970.

Biologi

- "Plan for Vestegnens Moser" (2000)
- "Ferske Enge - en beskyttet type" Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen 1995
- "Overdrev - en beskyttet type" Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen 1998.
- "Vegetations økologi". Peter Milan Petersen og Peter Vestergaard. Gyldendals Boghandel og Nordisk Forlag A/S. København. 2006.
- "Guide til det danske landskab", Henrik Vejre og Thomas Vikstrøm, RHODOS Internationalt Forlag for Videnskab og Kunst, København (1995).
- "Danmarks Natur. Bind 7. Hede, Overdrev og Eng". Politikens Forlag 1970.
- "Danmarks Natur. Bind 8. Agerlandet". Politikens Forlag 1970.

Lavbund

- "Arealer, der kan genoprettes som vådområder", regionplantillæg nr. 5 til RP 1997 (2000)
- "Udpegning af lavbundsarealer, der er potentielt egnede som vådområder", Regionplantillæg nr. 6 til Regionplan 1997 (1999)
- "Lavbundsarealer, der er potentielt egnede som vådområder", regionplantillæg nr. 2 til Regionplan 1997 (1999)

Kystnærhedszonen

- "Kystlandskabet. Udpegning af Danmarks nationale interesseområder, Geologi, geomorfologi og kystdynamik". Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, 2004.
- "Vejledning om planlægning i kystområderne". Miljø- og energiministeriet, Lands-planafdelingen. 1995.
- "Danmarks Natur. Bind 4. Kyst, Klit og Marsk". Politikens Forlag 1969.

Rapporter der omhandler flere interesser

- "Springforbipplanen 1995" (Skov- og Naturstyrelsen 1995)
- "Rammeplan for Den Grønne Kile" (1997)
- "Nivå delområdeplan" (1997)
- "Havelse delområdeplan" (1999)
- "Horns Herred delområdeplan" (2000)
- "Køge Ås – Køge Å, Områdeplan for naturforvaltning" (1992)
- "Roskilde Fjord Områdeplan for naturforvaltning" (2000)
- "Ramsdalen-Karlstrupområdet, Områdeplan for naturforvaltning" (2000)
- "Oplev natur og kultur" (1999)
- "Planlægningsdokument PD 354, Forslag til udpegning af fredningsinteresseområder", (Hovedstadsrådet 1982)
- "Regionplanredegørelse 1989/3, Det åbne lands planlægning", (Hovedstadsrådet 1989)
- "Fredningsplanredegørelse 1989, Mål og midler", (Hovedstadsrådet 1989)
- "Den Grønne Struktur i Hovedstadsregionen". HUR – April 2006.
- "Furesø-Stavnsholtkilens forlængelse". Kileplan. HUR – April 2006.
- "Hjortespringkilens forlængelse". Kileplan. HUR – April 2006.
- "Vestskovkilens forlængelse". Kileplan. HUR – April 2006.
- "Den Grønne Kiles forlængelse". Kileplan. HUR – April 2006.
- "Forlængelse af Fingerbyens Grønne Kiler 2006". Kort i 1:50.000. HUR.
- "Vejledning i brug af regionplanens retningslinier ved landzoneadministration". HUR - August 2002.

ANDET MATERIALE

Københavns Kommune

- "Københavns Kommuneplan 2001" (Københavns Kommune 2001)
- "Parkpolitik for København" (2004)
- Løbende rapporter om naturtilstanden på Amager Fælled, Utterslev Mose og Vestamager (Vej- og Park)

Københavns Amt

- "Frilufts- og Naturbeskyttelsespolitik for Københavns Amt" (2001)

Roskilde Amt

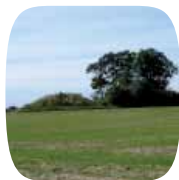
- "Oplev natur og kultur" (1999)
- "Gravhøje i agerlandet" (2000)
- "Gravhøje i skov" (2000)

Andre myndigheder

- "Overblik over statslige interesser i regionplanrevision 2005", Miljøministeriet december 2002 (Det statslige Overblik)
- "Planlægningsdokument PD 354, Forslag til udpegning af fredningsinteresseområder", (Hovedstadsrådet 1982)
- "Regionplanredegørelse 1989/3, Det åbne lands planlægning", (Hovedstadsrådet 1989)
- "Fredningsplanredegørelse 1989, Mål og midler", (Hovedstadsrådet 1989)
- "Nationale Geologiske Interesseområder" (Fredningsstyrelsen 1984)
- "Geologisk set" (Skov- og Naturstyrelsen – kun delvis færdig i Hovedstadsregionen)
- "Kulturhistorie i hovedstadsregionen" (Hovedstadsrådet 1986)

Eletronisk information

- "Regionplan 2005 for Hovedstadsregionen. Visioner og hovedstruktur. Retningslinjer og redegørelse". HUR Plan.
- "Vejledning i brug af regionplanens retningslinier ved landzoneadministration". HUR - August 2002.
- "Den Grønne Håndtryk. Udvidelse af Fingerbyens Grønne Ringe og Kiler". HUR - Oktober 2004
- "Den Grønne Struktur i Hovedstadsregionen". HUR – April 2006.
- "Furesø-Stavnsholtkilens forlængelse". Kileplan. HUR - April 2006.
- "Hjortespringkilens forlængelse". Kileplan. HUR – April 2006.
- "Vestskovkilens forlængelse". Kileplan. HUR – April 2006.
- "Den Grønne Kiles forlængelse". Kileplan. HUR – April 2006.
- "Forlængelse af Fingerbyens Grønne Kiler 2006". Kort i 1:50.000. HUR.
- "Vejledning i brug af regionplanens retningslinier ved landzoneadministration". HUR - August 2002.

**Hovedstadens
Udviklingsråd**

Gammel Køge Landevej 3
2500 Valby

Telefon 36 13 14 00
www.hur.dk

